

**Velkommen til ulike
undervisningsopplegg
om trolldomsforskeren,
Lucia feiring og andre skikker
tilknyttet 13. desember.**

www.spireserien.no

Bokmål, side 3- 37

Nynorsk, side 39-75

Bokmål

5. – 7. trinn

Santa Lucia

Laget av _____

Møt Liv Helene Willumsen

3

Barndom

Liv Helene vokste opp på en liten gård i Bø i Vesterålen, et sted i Nord-Norge. Liv Helene elsket å lese bøker hun lånte fra biblioteket. I Bø gikk hun på skole til hun var ferdig med ungdomsskolen. På den tiden var det ikke vanlig at jenter fortsatte med mer skolegang, men hennes lærere og mamma oppmuntret henne til å studere videre. Heldigvis hadde hun en onkel og tante i Oslo som hun kunne bo hos. Derfor flyttet Liv Helene alene til hovedstaden for å gå 3 år på Grefsen høyere skole.

Forskning på trolldom

Liv Helene ble interessert i rettsaken mot «trollkvinner» da hun studerte ved Universitetet i Tromsø. Hun har forsket på dette emnet i 43 år! Hun ønsket å forstå hvorfor folk, spesielt kvinner, ble anklaget for trolldom, og hva som skjedde med dem. Hun oppdaget at mange av disse kvinnene ble tvunget til å innrømme at de hadde inngått en pakt med djevelen og på den måten fått trolldomskraft. Mange av kvinnene ble torturert til å innrømme at de hadde deltatt på samlinger med trollfolk og djevelen og utført trolldom til skade for mennesker, dyr og lokalsamfunn. I Finnmark ble 91 kvinnene dømt til å bli brent levende på bål. Santa Lucia ble også forsøkt brent på bålet. Fortellingene sier hun overlevde.

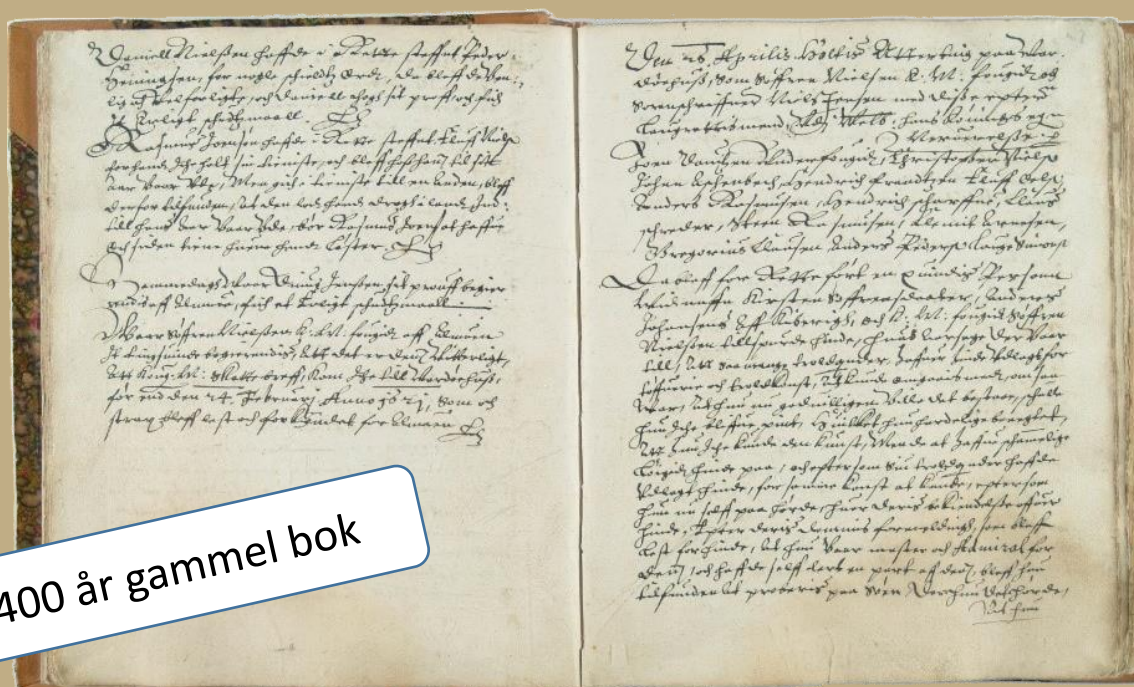
Utstyr

Når Liv Helene forsket på trolldomsprosessene, leste hun i bøker som er over 400 år gamle! Disse bøkene oppbevares i spesielle rom med riktig luft og lys. For å kunne se de gamle bokstavene klart, brukte hun lupe og forstørrelsesglass. Bokstavene er skrevet med fjærpenn og blekk. Hun brukte også et stativ for å holde bøkene på plass, mens hun leste.

Siden bøkene er så gamle og skjøre, måtte hun behandle dem veldig forsiktig. Hun brukte spesielle hvite hansker for å ikke lage flekker på arkene. Det er ikke lov å ta med seg bøkene hjem og lese i dem der.

400 år gammel bok

Bøkene har vakker håndskrevet gotisk tekst.

Statsarkivet i Tromsø, Sorenskriveren i Finnmarks arkiv, løpenr. 6, Rettsprotokoll 1620-1627, foliosider 12b, 27a.

Gotisk skrift

De gamle dokumentene er skrevet med en type bokstaver som heter gotiske bokstaver. De er annerledes enn bokstavene vi bruker i dag. Liv Helene måtte derfor lære seg å forstå denne skriften da hun begynte å forske på trolldomsprosessene. Liv Helene oversatte de gotiske bokstavene til vanlige bokstaver, slik at flere kunne forstå tekstene. Hun bruker både PC og notatbøker hun skriver i for hånd til sin forskning.

Hva har vi lært av denne forskningen?

Liv Helenes forskning har hjulpet oss å forstå en del av historien vår som er trist og vanskelig, men viktig å huske. Hun har skrevet om folk som ble urettferdig behandlet. Hun gir disse 91 kvinnene respekt og et navn. Hun sammenligner også fortidens trolldomsprosesser med hvordan mange kvinner i verden fortsatt blir urettferdig behandlet og ikke kan bestemme over sitt eget liv.

Tips til unge forskere

Liv Helene råder deg som vil forske om å være nysgjerrige og tålmodige. Finn et spørsmål du er interessert i, og begynn å utforske! Du må huske at forskning er som å bygge en stor bygning – det tar tid og krever nøye arbeid. Selv om det noen ganger kan virke utfordrende, er det viktig å ikke gi opp.

Foto Lars-Åke Andersen

Oppgaver til leseteksten om trolldomsforskeren

- 1) I hvilken del av Norge er Liv Helene vokst opp?
- 2) I teksten nevnes det ulike utstyr Liv Helene har brukt for å forske. Skriv opp de du finner. Sammenlign svaret ditt med en læringsvenn.
- 3) Hva er spesielt med skriften i bøkene Liv Helene har forsket på?
- 4) Hva tror du er grunnen til at disse gamle bøkene blir oppbevart i rom med spesiell luft og lys?
- 5)) Fra hvilket år er rettsprotokollen du ser i teksten?
- 6) Finn og skriv ned minst 5 nøkkelord fra teksten
- 7) Skriv et kort sammendrag av teksten hvor du bruker nøkkelordene du har valgt ut.
- 8) Hva er det Liv Helene har forsket på?
- 9) Hva tenker du vi kan lære av arbeidet til Liv Helene?
- 10) Selv om Liv Helene jobber svært raskt, tok hennes forskning 43 år. Hva tror du er grunnen til at hun måtte bruke så lang tid.

Heksebrenning på et torg i Tyskland

<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=31686>

Hva forsket Liv Helene på?

Hvor satt Liv Helene og forsket?

Trolldomsforskning

Hva slags utstyr trengte Liv Helene for å forske?

Hva fant Liv Helene ut med sin forskning?

Gotisk håndskrift

3

Gotisk skrift kom til Norge rundt slutten av 1200-talet. Vi kaller denne tiden for middelalderen. Gotisk skrift ble stadig mer vanlig i løpet av 1300-tallet.

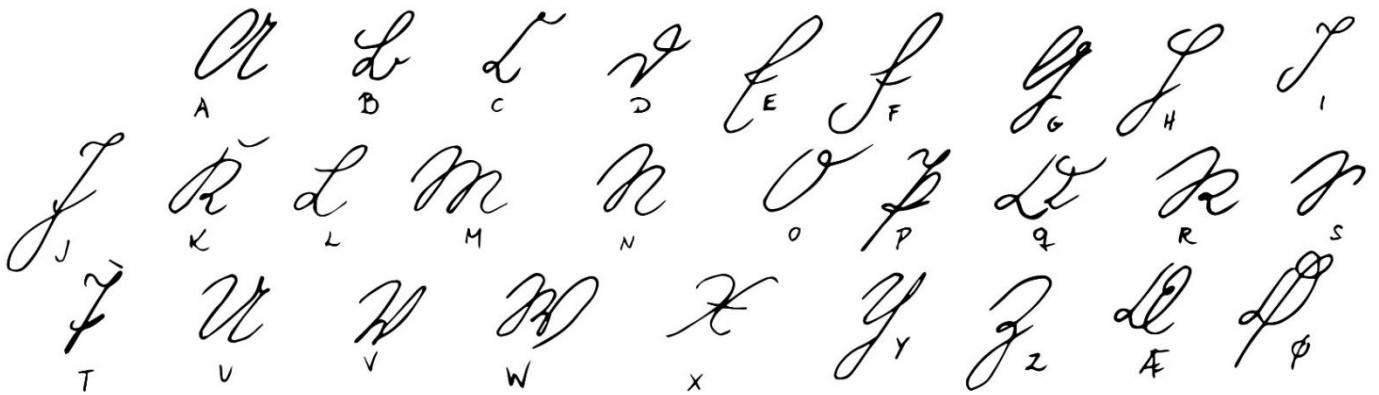
Du kan se gotisk skrift i gamle bøker og i manuskript.

Den kjente Johann Gutenberg, som fant opp boktrykkerkunsten, brukte gotisk stil i sine trykk.

Mot slutten av 1700-tallet og inn i 1800-tallet ble gotisk skrift mindre og mindre brukt, delvis på grunn av påvirkning fra andre europeiske land. I løpet av 1800-tallet ble gotisk skrift byttet ut med latinsk håndskrift.

Foto av NYC Wanderer, 2009

Her ser du et eksempel på alfabetet i gotisk håndskrift.

Oppgave

1) Kikk på de gotiske bokstavene og skriv navnet ditt med disse bokstavene.

2) Lag et ord eller en setning med gotiske bokstaver og få en læringsvenn til å oversette det du har skrevet.

LUCIA DAGEN

3

Hver 13. desember lyser Lucia-feiringen opp den mørkeste tiden av året med lys, sang og gode lussekatter.

Men vet du hvorfor vi feirer Lucia og hvilke historier som ligger bak denne tradisjonen?

Bli med på en spennende reise gjennom tid og tradisjoner, fra mørke, kalde nordiske vintre til Sicilias varme kyst.

Denne spesielle dagen i desember er fylt med historier og skikker som har overlevd mange hundre år. Fra den skumle Lussi i kalde Norge til den tapre Sankta Lucia i Italia, pluss litt tysk overtro.

La oss dykke inn i denne tradisjonen og lære mer om skikkene som har smeltet sammen til dagens Lucia-feiring 13. desember.

Oppgave

Fra hvilke land kommer Lucia-feiringen ifra?

LUCIA DAGEN

3

Hver 13. desember lyser Lucia-feiringen opp den mørkeste tiden av året med lys, sang og gode lussekatter.

Men vet du hvorfor vi feirer Lucia og hvilke historier som ligger bak denne tradisjonen?

Bli med på en spennende reise gjennom tid og tradisjoner, fra mørke, kalde nordiske vintre til Sicilias varme kyst.

Denne spesielle dagen i desember er fylt med historier og skikker som har overlevd mange hundre år. Fra den skumle Lussi i kalde Norge til den tapre Sankta Lucia i Italia, pluss litt tysk overtro.

La oss dykke inn i denne tradisjonen og lære mer om skikkene som har smeltet sammen til dagens Lucia-feiring 13. desember.

Oppgave

Fra hvilke land kommer Lucia-feiringen ifra?

LUCIA DAGEN

3

Hver 13. desember lyser Lucia-feiringen opp den mørkeste tiden av året med lys, sang og gode lussekatter.

Men vet du hvorfor vi feirer Lucia og hvilke historier som ligger bak denne tradisjonen?

Bli med på en spennende reise gjennom tid og tradisjoner, fra mørke, kalde nordiske vintre til Sicilias varme kyst.

Denne spesielle dagen i desember er fylt med historier og skikker som har overlevd mange hundre år. Fra den skumle Lussi i kalde Norge til den tapre Sankta Lucia i Italia, pluss litt tysk overtro.

La oss dykke inn i denne tradisjonen og lære mer om skikkene som har smeltet sammen til dagens Lucia-feiring 13. desember.

Oppgave

Fra hvilke land kommer Lucia-feiringen ifra?

Vintersolverv

I tiden før kristendommen ble feiringen av vintersolvervet holdt den 13. desember. Denne dagen ble sett på som årets mørkeste dag.

I dag vet vi at vintersolverv er den 21. eller 22. desember.

Natten den 13. desember ble sett på som skremmende og det ble sagt at den kunne slippe løs ånder fra underverdenen. Folk trodde at en dør til underverdenen ble åpnet på Lucia-dagen, og at gjenferd kunne passere fritt. Det var farlig for mennesker å være ute denne natten. De kunne bli tatt av de døde. Forsker Liv Helene husker godt disse historiene fra sin barndom. Da ble det sagt at man denne dagen kunne oppleve at flokker av døde skapninger steg opp fra kirkegården.

Før brukte vi den julianske kalenderen. Vi følger i dag den gregorianske kalenderen.

I 1582 ble 10 dager fjernet fra oktober det året. Folk opplevde at det den ene dagen var torsdag 4. oktober 1582, og neste dag var fredag 15. oktober 1582. Den gregorianske kalenderen har siden blitt den mest brukte kalenderen i verden.

Oppgaver til vintersolverv

1. Hvilke tradisjoner var knyttet til feiringen av vintersolvervet den 13. desember før kristendommen?
2. Hvorfor ble natten den 13. desember opplevd som skremmende?
3. Hva trodde folk tidligere om Lucia-dagen ?
4. Hva minnes Liv Helene fra barndommen sin i forbindelse med Lucia-dagen?
5. Hvilke endringen i kalenderen skjedde i 1582, og hvilke konsekvenser hadde dette for folk?
6. Hvilken kalender blir nå mest brukt i verden, og hva er navnet på denne kalenderen?

De 4 skifter i året

. Merkedager markerer fra gammelt av grunnleggende endringer som skjer i naturen. Vi har 4 store skiftninger i året:

- *Vintersolverv*
- *Vårjevndøgn*
- *Sommersolverv*
- *høstjevndøgn.*

Oppgave

Finn datoene når disse dagene er i året

Den magiske natten

Folk trodde også at dyr hadde evnen til å snakke noen spesielle netter.

Da Liv Helene var barn fikk hun ikke gå i fjøset på julaften. I hennes bygd trodde de dyrene snakket på julaften. Andre steder i Norge var det natten til 13. desember som var magisk. Folk trodde uansett at slike netter skulle man holde seg innendørs og ikke friste skjebnen.

Her skal du få høre den fortellingen Liv Helene ble fortalt da hun var barn:

«Det var en gang ei jente som hadde hørt at dyrene i fjøset kunne snakke på julaften. Hun hadde lyst til å høre hva de sa og gikk til fjøset seint på julaften og satte seg like utenfor fjøset. Da hørte hun at kua sa til oxen: «Det sitter ei jente utenfor». Oksen svarte: «I morgen sitter hun der blind». Og neste morgen, da husfolket kom ut på gårdsplassen, fant de jenta sittende på samme plass. Hun var blitt blind.»

Oppgaver til lesetekst om vintersolverv og den magiske natten.

3

Oppgaver

- 1) Hvilken kalender bruker vi i Norge?
- 2) Hva trodde folk i eldre tider skjedde om natten den 13. desember?
- 3) Hvorfor tror du Liv Helene fikk høre slike skumle historier?
- 4) Hva ville du gjort om dine foreldre hadde sagt til deg at du ikke måtte gå ut om natten 13. desember?
- 5) Tegn ditt eget spøkelse. Klipp ut spøkelse og heng den i taket.

Lussi Langnatt

3

Lenge før Lucia ble feiret i Norge, var det Lussi som kom den 13. desember. Lussi gikk rundt og skapte frykt. Lussi var verken pen eller snill. Hun sjekket at alt arbeid var ferdig før jul. Ikke noe arbeid hvor man laget sirkelbevegelser skulle gjøres etter 13. desember. Spinning, maling, baking og å røre i grytene var fra nå av forbudt før jul.

Denne kvelden skrev barn 'Lussi' med kull på døra. Dette ble gjort for å skremme henne bort. Det var dessuten viktig å låse døra for å hindre at andre skumle spøkelser kom inn i huset. Denne natten var det viktig å holde seg våken og tenne lys i alle kroker, for å beskytte seg mot mørket. Barn måtte ikke gå ut denne natten. Folk trodde Lussi tok med seg unger som ikke holdt seg innendørs.

Lussefeiring har fått sitt eget merke på gamle primstaver. Det er ikke et lys, men et tre eller et kors.

Men ikke alt var skummelt 13. desember i gamle dager. Denne natta kunne man være så heldig å drømme om den kjæresten man skulle få. Unge jenter satt skoene sine i kors under senga og sa dette verset før de la seg:

*Luseg, Lisseg den fromme
Lat det føre meg kome
Kem si kona eg skal bli,
Kem si seng eg skal reie,
Kem sin duk eg skal breie.*

Oppgaver

- 1) Forklar for en læringsvenn hvem Lussi var.
- 2) Hva trodde folk i gamle dager de måtte gjøre den 13. desember?
- 3) Hva hyggelig kunne man oppleve den 13. desember?
- 4) Hva tror du er grunnen til at Luciamerket på primstaven var et tre eller et kors?
- 5) Tegn Lussi slik du tror hun så ut.

Historien om Sankta Lucia fra Italia

Ifølge fortellingen ble Lucia sin mor alvorlig syk. Lucia lovet Gud at hvis moren ble frisk, ville hun vie sitt liv til ham. Mirakelet skjedde og da begynte Lucia å gi mat og penger til de fattige. Lucia var rik og kunne kjøpe mat. Om natten delte hun ut mat til de kristne i fengselet og mat til de fattige i byen. For å se hvor hun gikk, laget hun en krans med lys som hun satt på hodet. Da kunne hun bruke hendene til å bære med seg mat.

Keiser Diokletian, som regjerte i Lucias tid, bestemte i år 303 at kristendommen ikke lenger var tillatt. De som fortsatt var kristne, ble enten fengslet eller drept. Lucias familie var kristen, så arbeidet hun gjorde var svært risikofyllt.

Uheldigvis var Lucias sin kjæreste grådig og ville beholde alle pengene selv. Lucia nektet å følge hans ønsker og fortsatte sitt gode arbeid for de fattige. Kjæresten ble så sint at han fortalte myndighetene at Lucia fortsatt var kristen.

På byens torg ble Lucia beskyldt for forræderi mot keiseren. Lucia ble dømt til å brennes på bålet. På mystisk vis ble hun ikke skadet. Til slutt ble en soldat beordret til å stikke Lucia i halsen med sverdet sitt, og da døde hun.

Historien om den unge kvinnen som trosset keiseren og hjalp de fattige spredte seg. Hun ble sett på som en martyr. Hun ofret livet sitt for det hun trodde på. Kirken gjorde henne til en helgen, og hun fikk navnet Sankta Lucia.

Lucia sin minnedag er 13. desember. Lucia sine relikvier befinner seg i San Geremia-kirken i Venezia i Italia.

Oppgaver

1) Hva var grunnen til at Lucia delte ut mat til fattige?

2) Hvorfor ble Lucia straffet?

3) Hvorfor kalles Lucia for Sankta Lucia?

4) Hvilken straff ble Lucia først dømt til?

5) Forklar hva en relikvie er?

6) Fargelegg illustrasjonen på leseteksten.

Luciafeiring i Sverige

3

Den eldste Lucia-feiringen i Sverige som man vet om, kan føres tilbake til 1764, da en prest besøkte en herregård i Västergötland. Her så han en kvinne kledd i en lang kappe og med lys i staker på begge skuldrene. Dette beskrev han i en bok.

Feiringen av Lucia spredde seg særlig i rike familier, og det var en tydelig kristen feiring knyttet til navnet Lucia. Den økende populariteten fra 1700-tallet og utover kan ha å gjøre med at kirken oppfordret til mer aktiv religiøs praksis.

Folk ble fortalt hvor viktig det var å tjene rett Herre.

Etter dette ser vi flere beskrivelser i eldre bøker av skikken med en 'lussebrud' eller 'Lucia-brud', som bar lys i håret.

Lussebrud

Først på 1900-tallet ble Luciadagen til slik vi kjenner den i dag. I 1927 ble den første offentlige Lucia-feiringen arrangert i Stockholm. Siden har det blitt en årlig tradisjon. Avisene har gjort feiringen populær, og den har spredt seg til hele Sverige. Luciafeiringen har blitt en av de mest populære tradisjonene i landet.

Oppgave

Hvor mange år er det mellom 1764 og 1927?

Luciafeiring i Sverige

3

Den eldste Lucia-feiringen i Sverige som man vet om, kan føres tilbake til 1764, da en prest besøkte en herregård i Västergötland. Her så han en kvinne kledd i en lang kappe og med lys i staker på begge skuldrene. Dette beskrev han i en bok.

Feiringen av Lucia spredde seg særlig i rike familier, og det var en tydelig kristen feiring knyttet til navnet Lucia. Den økende populariteten fra 1700-tallet og utover kan ha å gjøre med at kirken oppfordret til mer aktiv religiøs praksis.

Folk ble fortalt hvor viktig det var å tjene rett Herre.

Etter dette ser vi flere beskrivelser i eldre bøker av skikken med en 'lussebrud' eller 'Lucia-brud', som bar lys i håret.

Lussebrud

Først på 1900-tallet ble Luciadagen til slik vi kjenner den i dag. I 1927 ble den første offentlige Lucia-feiringen arrangert i Stockholm. Siden har det blitt en årlig tradisjon. Avisene har gjort feiringen populær, og den har spredt seg til hele Sverige. Luciafeiringen har blitt en av de mest populære tradisjonene i landet.

Oppgave

Hvor mange år er det mellom 1764 og 1927?

Luciafeiring i Sverige

Den eldste Lucia-feiringen i Sverige som man vet om, kan føres tilbake til 1764, da en prest besøkte en herregård i Västergötland. Her så han en kvinne kledd i en lang kappe og med lys i staker på begge skuldrene. Dette beskrev han i en bok.

Feiringen av Lucia spredde seg særlig i rike familier, og det var en tydelig kristen feiring knyttet til navnet Lucia. Den økende populariteten fra 1700-tallet og utover kan ha å gjøre med at kirken oppfordret til mer aktiv religiøs praksis.

Folk ble fortalt hvor viktig det var å tjene rett Herre.

Etter dette ser vi flere beskrivelser i eldre bøker av skikken med en 'lussebrud' eller 'Lucia-brud', som bar lys i håret.

Lussebrud

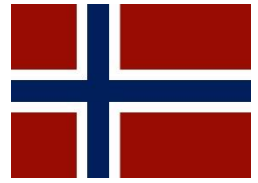
Først på 1900-tallet ble Luciadagen til slik vi kjenner den i dag. I 1927 ble den første offentlige Lucia-feiringen arrangert i Stockholm. Siden har det blitt en årlig tradisjon. Avisene har gjort feiringen populær, og den har spredt seg til hele Sverige. Luciafeiringen har blitt en av de mest populære tradisjonene i landet.

Oppgave

Hvor mange år er det mellom 1764 og 1927?

Lucia-dagen i Norge

3

Lucia-feiringen kom til Norge rundt år 1950. Tradisjonen er sterkt inspirert av det de gjør i Sverige. Den gamle skikken med Lussi Langnatt forsvant helt.

Lucia-feiringen har siden vokst i popularitet. Det er særlig på skoler og i barnehager at de feirer Lucia-dagen.

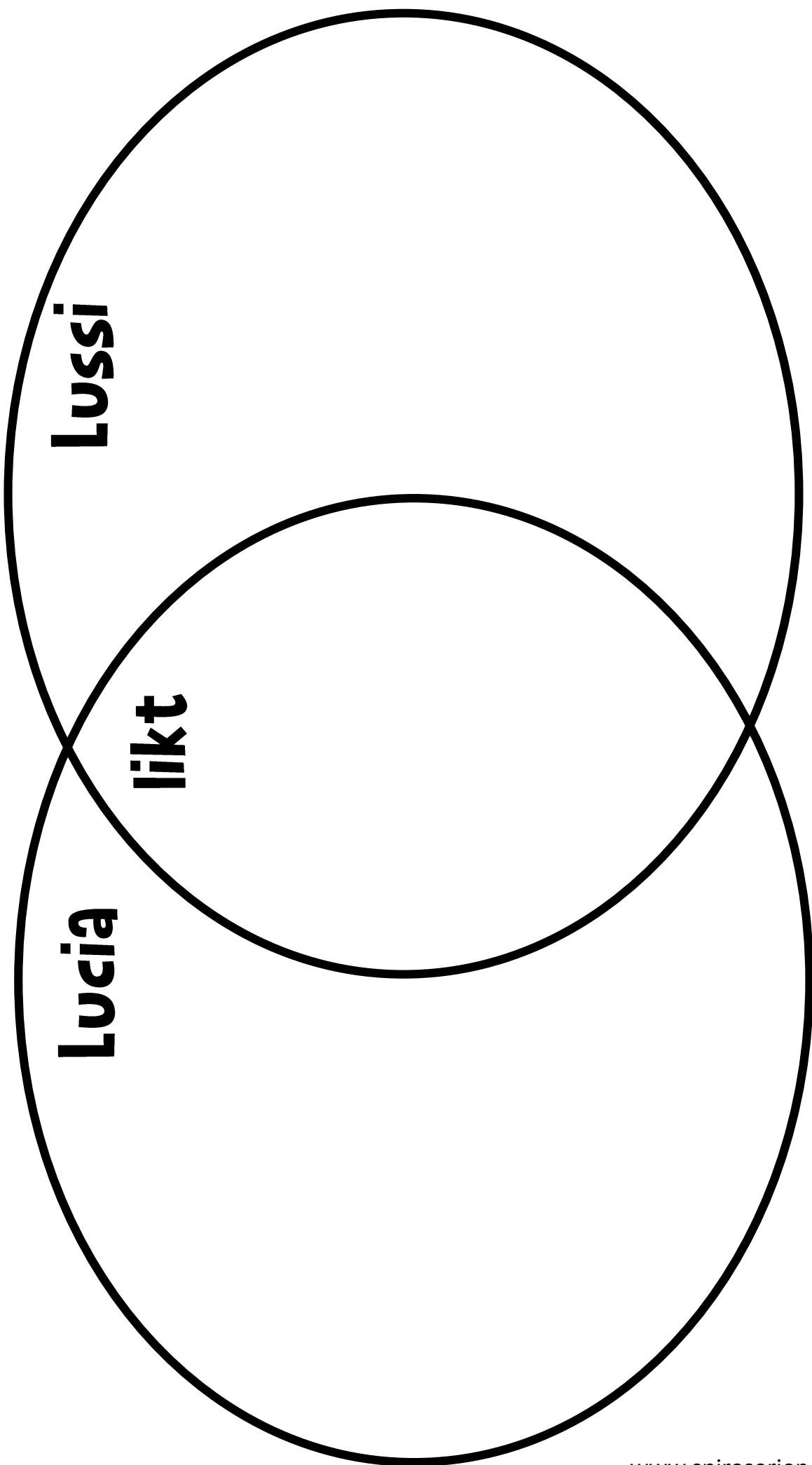
På Luciadagen går en hvitkledd Lucia først i toget med tente lys på hodet. Hun bringer med seg kaffe og lussekatter tidlig om morgenen den 13. desember. I toget går det også terner og stjerne gutter. Sammen synger de Santa Lucia-sangen.

www.spireserien.no

Sammenlign Lucia og Lussi

Sangen vi assosierer med Lucia er opprinnelig en napolitansk vise om byen Santa Lucia i Italia.

Denne visen ble senere tilpasset for å passe til dagens Lucia-feiring.

Teksten til 'Svart senker natten seg', er skrevet av Arvid Rosén. Den ble utgitt i 1928.

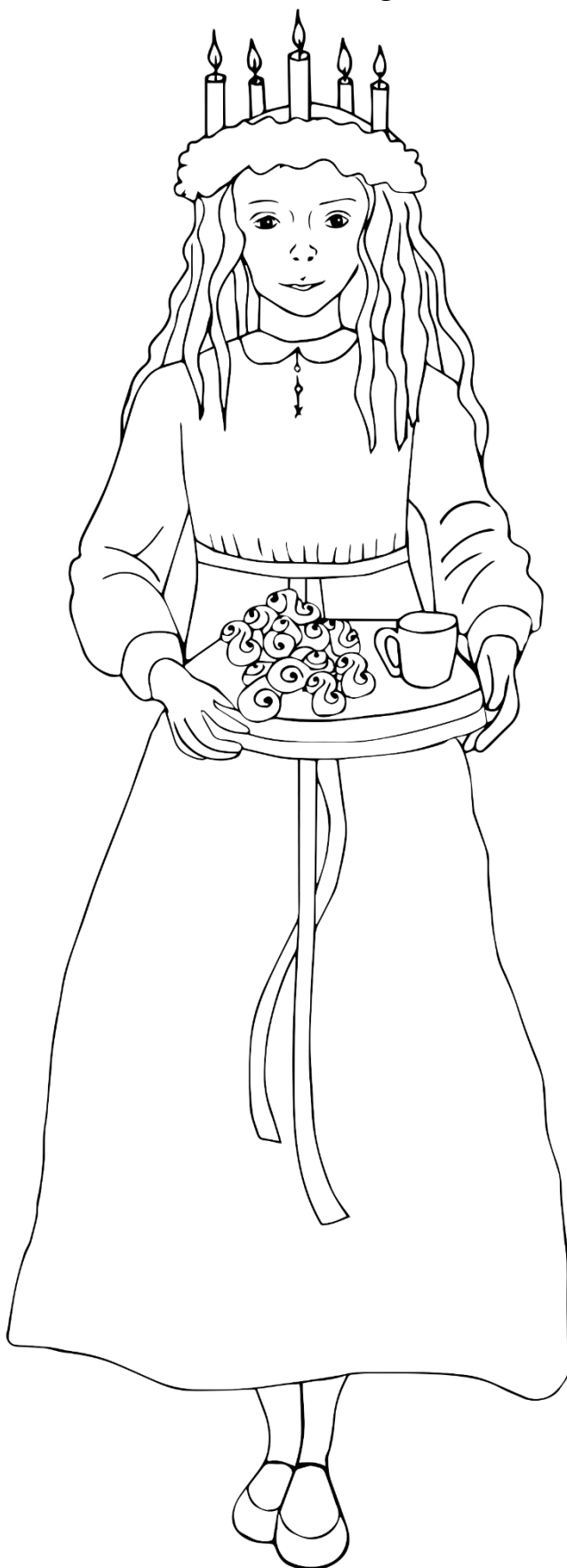
Santa Lucia

Svart senker natten seg
i stall og stuer.
Solen har gått sin vei,
skyggene truer.
Inn i vårt mørke hus
stiger med tente lys
Santa Lucia, Santa Lucia.

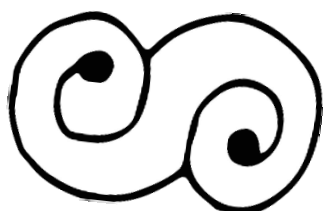
Natten er mørk og stum.
Med ett det suser
i alle tyste rom
som vingene bruser.
Se, på vår terskel står
hvitkledd med lys i hår
Santa Lucia, Santa Lucia.

Mørket skal flykte snart
fra jordens daler.
Slik hun et underfullt
ord til oss taler.
Dagen skal atter ny
stige av røde sky
Santa Lucia, Santa Lucia.

[Santa Lucia på you tube](#)

Lussekattene er egentlig en tysk tradisjon fra 1600-tallet som har blitt innlemmet i Luciadagen av svenskene. I Tyskland ble det fortalt historier om hvordan djvelen gjorde seg om til en katt og banket opp slemme barn, mens Jesus kom og delte ut boller til snille barn. Ordet lussekatt henviser til Lucifer (djevlen) og katt. Betegnelsen lussekatt («djevilkatt») hadde opprinnelig ikke noe med Lucia å gjøre. Safran som brukes til å farge lussekattene gule, symbolisere lys og sol og passer bra til en Luciadag.

Oppskrift på Lussekatter

Antall ca. 20 stykk

Ingredienser

5 dl helmelk
1 g safran
½ ts gurkemeie
50 g gjær
13 dl hvetemel
150 g sukker
2 ts kardemomme
½ ts salt
150 g smør
Egg til pensling
Rosinger til pynt

Fremgangsmåte

Ha mel, sukker, gurkemeie, kardemomme, safran og salt i en bakebolle. Rør det godt sammen. Hold gjerne tilbake 1 dl mel, som du kan tilsette senere om deigen blir for klissete.

Varm forsiktig opp melken til 25-30 °C. Smuldre gjæren i melken, og rør til den er helt oppløst. Bruker du tørrgjær kan den tilsettes i bollen med det tørre.

Ha melkeblanding i bollen med det tørre, og elt i en maskin i 5-10 minutter på lav hastighet til deigen samler seg og slipper bollen litt. Er deigen veldig klissete kan du tilsette resten av melet.

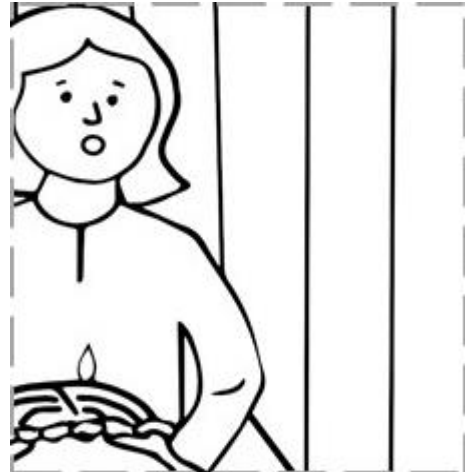
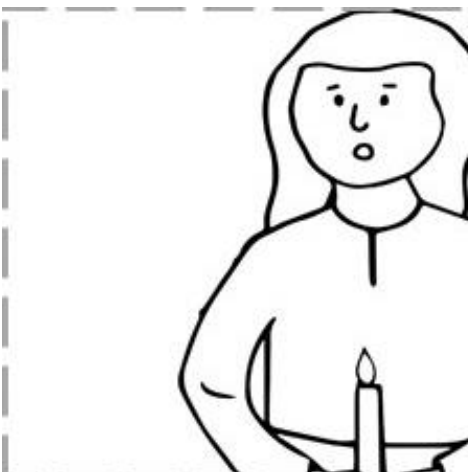
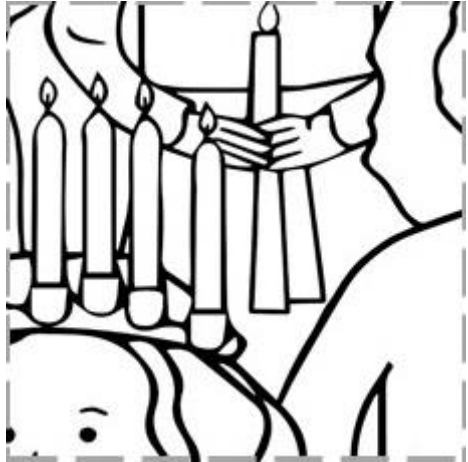
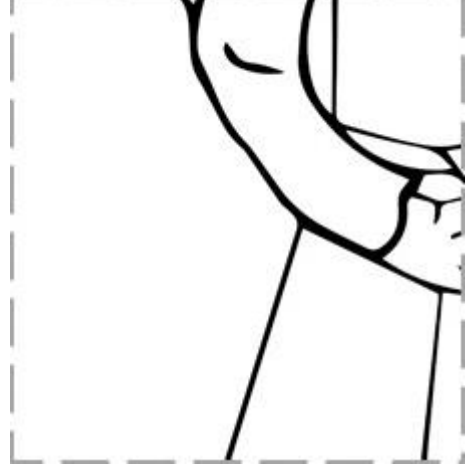
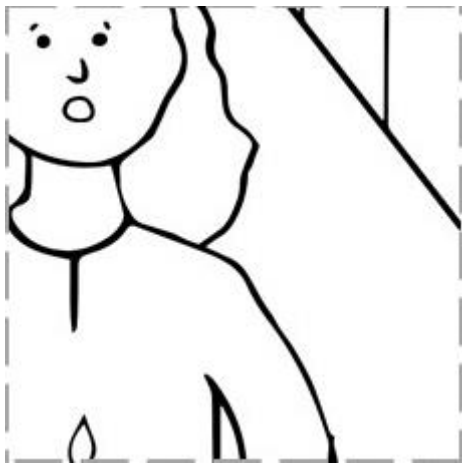
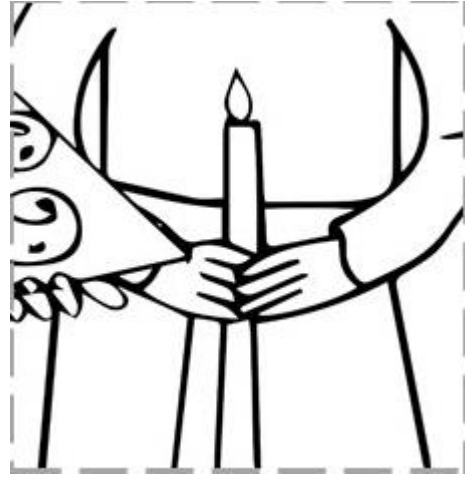
Ha i romtemperert smør i terninger, og elt i ca. 10 minutter til deigen blir smidig og har en blank, fin overflate. Er deigen elastisk og smidig er den klar for heving.

Dekk bakebollen med plastfolie og la deigen heve på et lunt sted til dobbel størrelse. Ca. 1 - 1,5 time.

Ha deigen på benken med litt mel under. Trill ut deigen i tynne pølser. Del opp i passende biter og form til de karakteristiske S'ene

Pynt med 2 rosiner på hver bolle. Legg lussekattene på bakepapir på bakebrettet. Etterhev i ca. 20 minutter.

Pensle hver bolle med egg og stek dem midt i ovnen på 225 °C i 8-10 minutter til de er lys gylden.

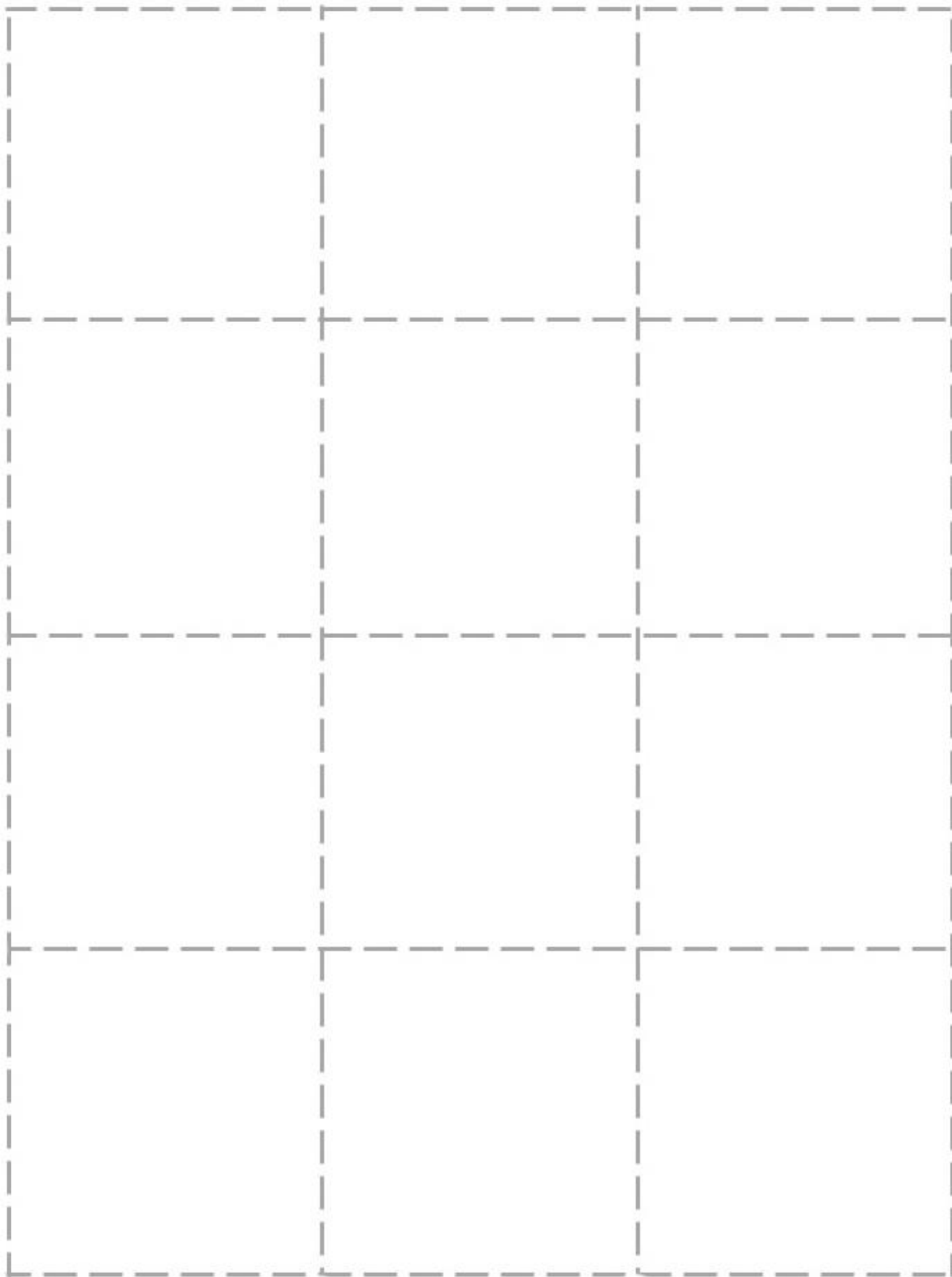
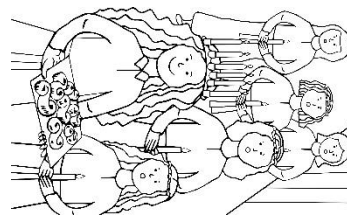

Klipp ut de 12 brikkene.

Du skal pusle brikkene sammen slik at det blir et helt bilde.

Lim brikkene på rett plass på dette arket.

Fargelegg tegningen.

Finn ordene som er gjemt i tabellen

3

Sett ring rundt ordene du finner. Ordene ligger vannrett, loddrett og på skrå

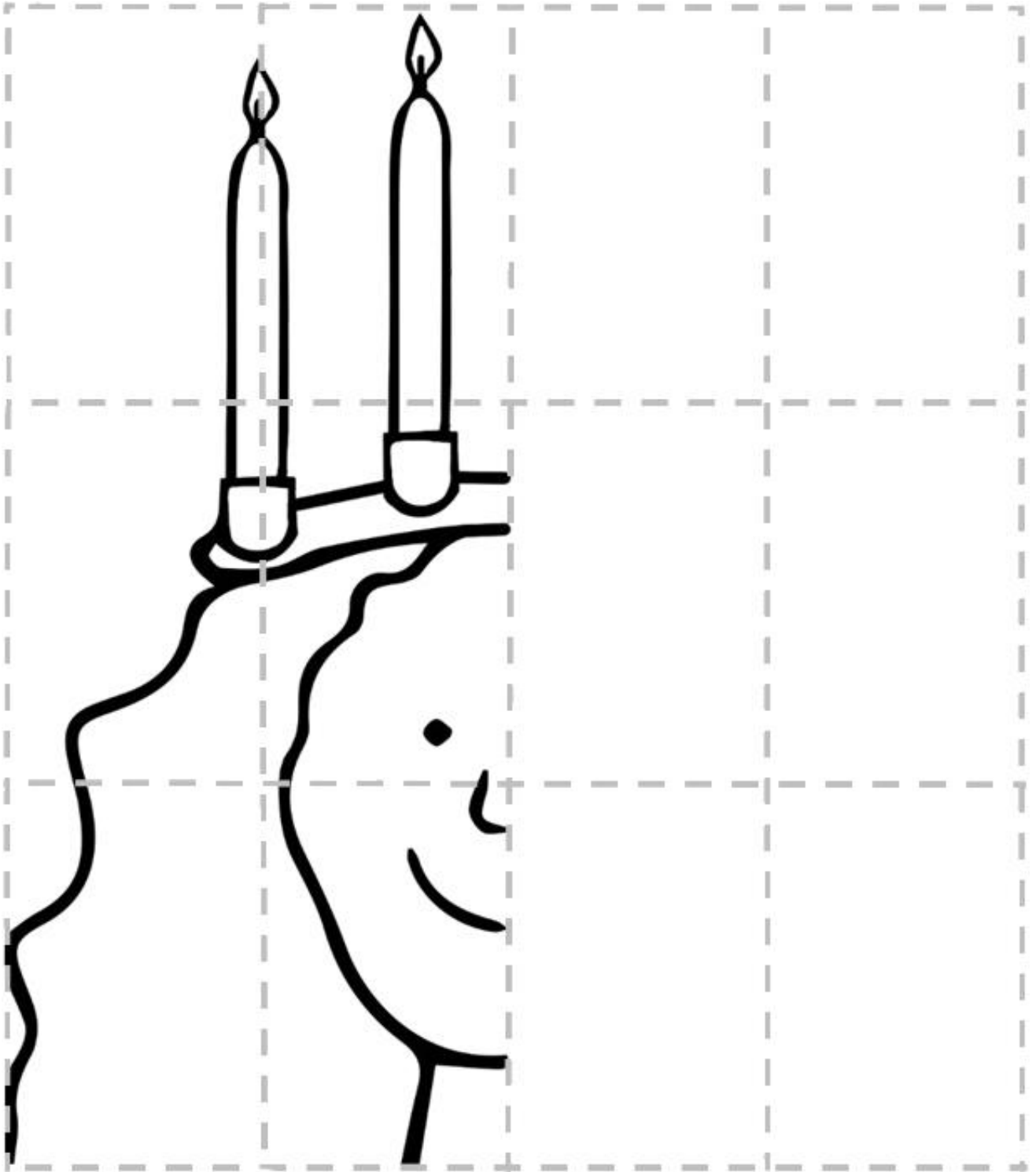
A	T	R	E	T	T	E	N	D	E	Z	N
F	H	I	D	J	K	S	E	L	X	Q	P
S	T	J	E	R	N	E	G	U	T	T	Ø
A	W	Y	S	A	V	U	L	S	H	O	P
F	V	H	E	K	I	L	Y	S	O	G	Æ
R	E	T	M	W	M	I	L	E	P	X	N
A	R	T	B	Ø	S	U	A	K	O	P	J
N	R	Y	E	P	Æ	K	R	A	N	S	Å
S	M	Ø	R	K	T	H	E	T	Y	J	Ø
C	V	B	D	S	Y	Z	O	T	P	L	M
T	L	U	C	I	A	Y	O	M	W	C	Å
F	R	I	L	U	C	I	A	L	Ø	B	D

Lucia, lys, desember, mørkt, tog, stjernegutt, lussekatt, safran, krans, trettende, rød

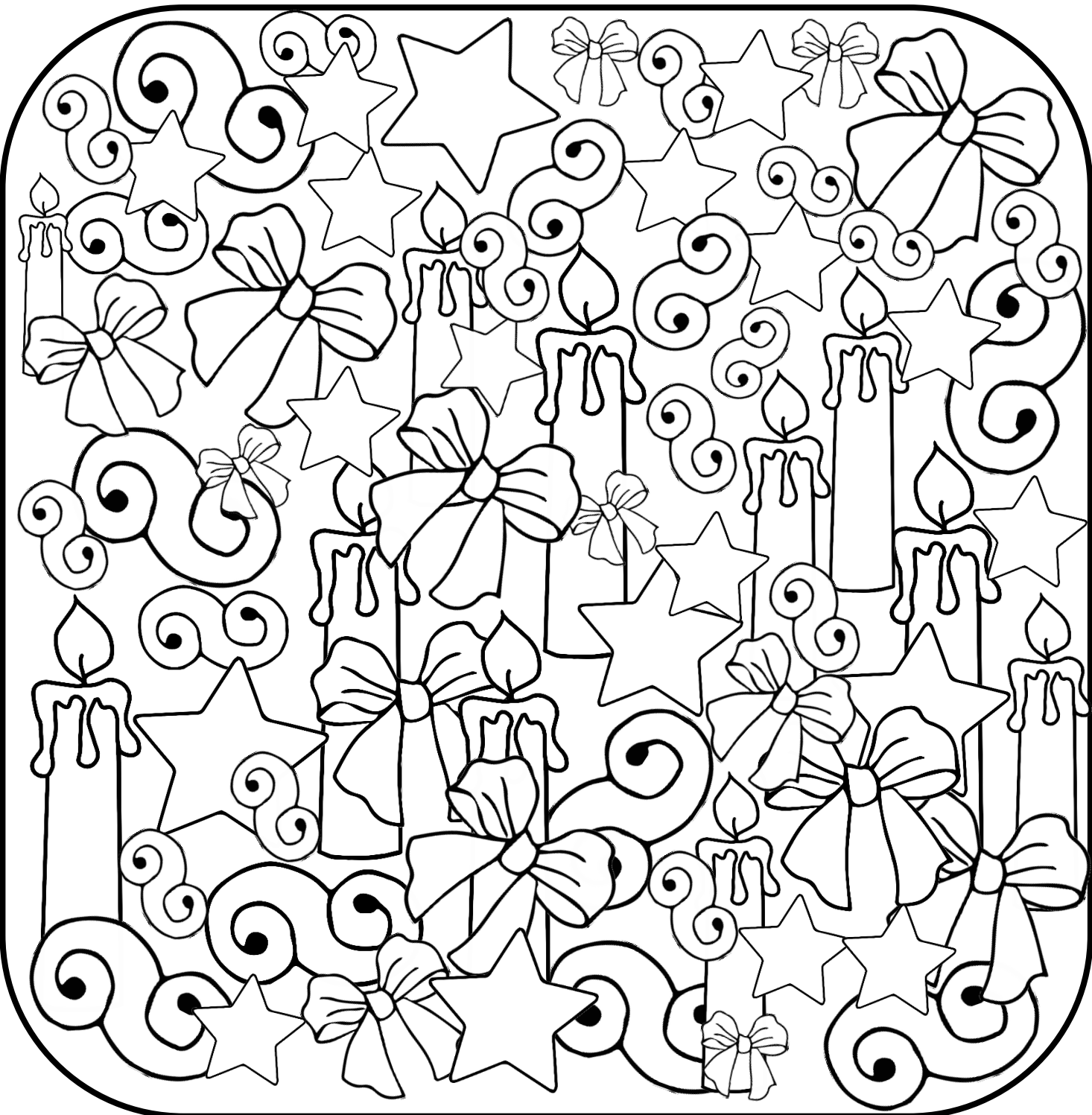
Tegn Lucia ferdig

3

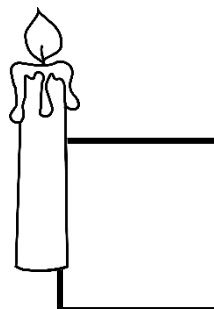
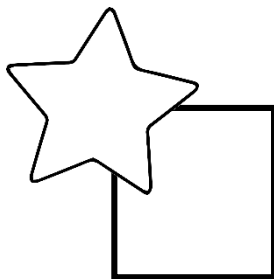
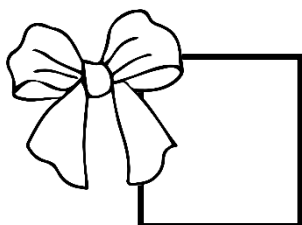
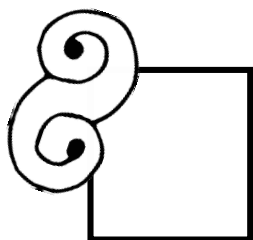
Bruk rutenettet og tegn en speiling av Lucia tegningen.

Hvor mange av hver?

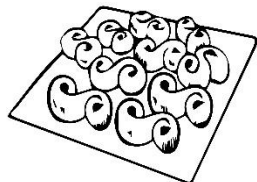
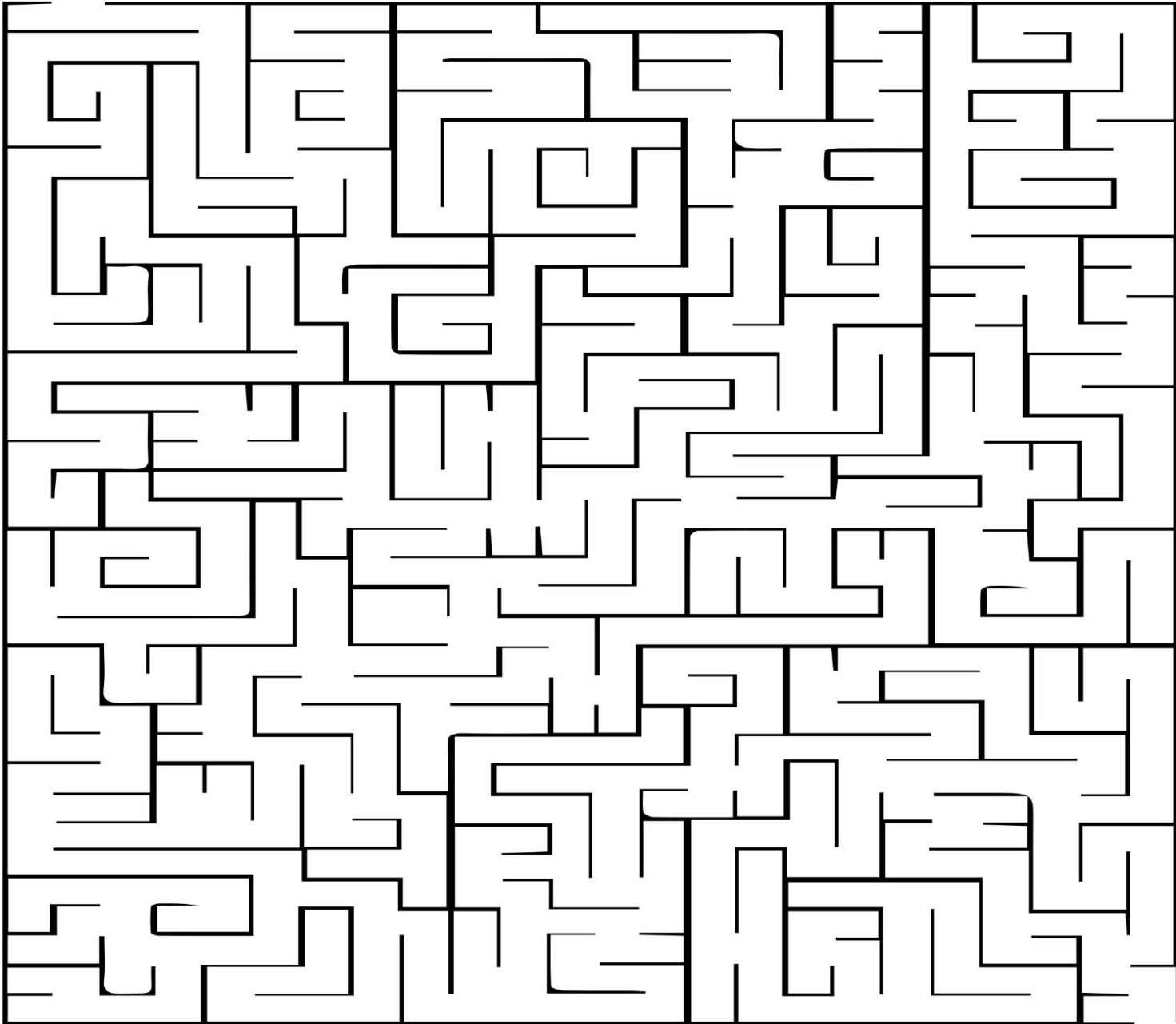
Jeg har funnet:

Hjelp Lucia med å finne veien gjennom labyrinten

Bruk blyant og finn veien gjennom labyrinten til brettet med lussekatter.

Finn 15 feil

Det er 15 feil på det nederste bilde. Klarer du å finne dem?

Dikt om Lucia

Krone på hodet
med lys som brenner,
hennes budskap om kjærlighet
vi alle kjenner.

Gjennom mørke ganger
med skritt så lett,
hun bærer lussekatter
på et brett.

I desemberkulden,
hvor alt synes grått,
hun minner oss om det gode
vi har fått.

Oppgave

Lag ditt eget dikt om Sankta Lucia eller en av de andre skikkene som har blitt til dagens Luciafeiring.

Ha fremføring for de andre i klassen.

Regn ut stykkene

Skriv oppgavene inn i kladdeboken din og regn ut svarene

www.spireserien.no

Lag Lucia med garn ③

Du trenger

Hvitt eller sort garn til kjolen. 4,5 m pr. dukke.

En trekule til hodet. 25 mm

Litt rødt garn til belte.

Garn til håret. 1,7 m pr dukke.

Grønn piperenser til hodekrans. 1/3 bit

Maling til å male øyne og munn.

Saks

Lim

Papplate til å surre garn på. 9 x 12 cm

Lucia

Lussi

Fremgangsmåte

1

Mål og klipp til en papplate. 9 x 12 cm

2

Snurr 30 omganger med hvitt garn rundt den lengste siden av plata. Dette skal bli kjolen.

3

Ta av kveilen og knyt en tråd i toppen der hodet skal være.

4

Snurr 9 omganger med hvitt garn rundt kortsiden av plata. Dette skal bli armene.

5

Putt armene gjennom kroppen.

6

Tre ei kule inn på toppen. Knyt en rød tråd rundt livet som belte. Klipp opp alle endene på skjørtet.

7

Surr 9 omganger med gult garn rundt kortsiden. Knyt en tråd i toppen av kveilen. Klipp opp trådene i den ene enden. Dette skal bli hår.

8

Lim håret fast til hodet. Knyt topptråden sammen så ikke kula faller av. Pynt med en bit grønn piperenser til krans.

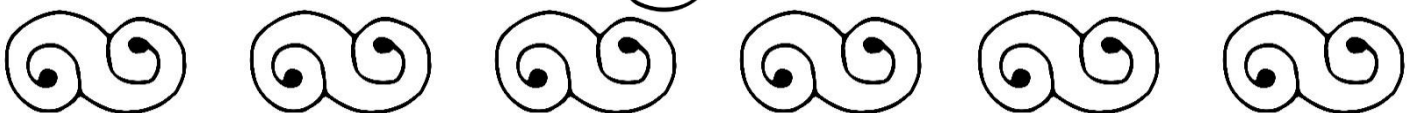
Nynorsk

5. – 7. trinn

Santa Lucia

Laget av _____

Møt Liv Helene Willumsen

3

Barndom

Liv Helene voks opp på ein liten gard i Bø i Vesterålen, ein stad i Nord-Noreg. Liv Helene elska å lesa bøker ho lånte frå biblioteket. I Bø gjekk ho på skule til ho var ferdig med ungdomsskulen. På den tida var det ikkje vanleg at jenter heldt fram med meir skulegang, men lærarane hennar og mamma oppmuntra henne til å studere vidare. Heldigvis hadde ho ein onkel og tante i Oslo som ho kunne bu hjå. Difor flytta Liv Helene åleine til hovudstaden for å gå 3 år på Grefsen høgare skule.

Forsking på trolldom

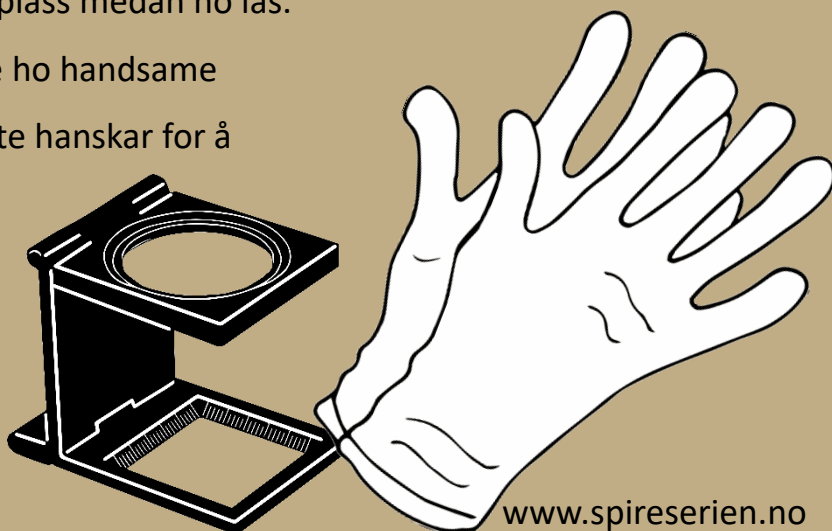
Liv Helene vart interessert i rettssaka mot "trollkoner" då ho studerte ved Universitetet i Tromsø. Ho har forska på dette emnet i 43 år! Ho ønskte å forstå kvifor folk, særleg kvinner, vart anklaga for trolldom, og kva som skjedde med dei. Ho oppdaga at mange av desse kvinnene vart tvunge til å innrømme at dei hadde inngått ei pakt med djevelen og på den måten fått trolldomskraft. Mange av kvinnene vart torturerte til å innrømme at dei hadde deltatt på samlingar med trollfolk og djevelen og utført trolldom til skade for menneske, dyr og lokalsamfunn. I Finnmark vart 91 kvinnene dømde til å bli brende levande på bål. Santa Lucia vart òg forsøkt brent på bålet. Forteljingane seier at ho overlevde.

Utstyr

Når Liv Helene forska på trolldomsprosessane, las ho i bøker som er over 400 år gamle! Desse bøkene blir oppbevarte i spesielle rom med rett luft og lys. For å kunne sjå dei gamle bokstavane tydeleg, brukte ho lupe og forstørrelsesglas. Bokstavane er skrivne med fjærpenn og blekk. Ho brukte òg eit stativ for å halde bøkene på plass medan ho las.

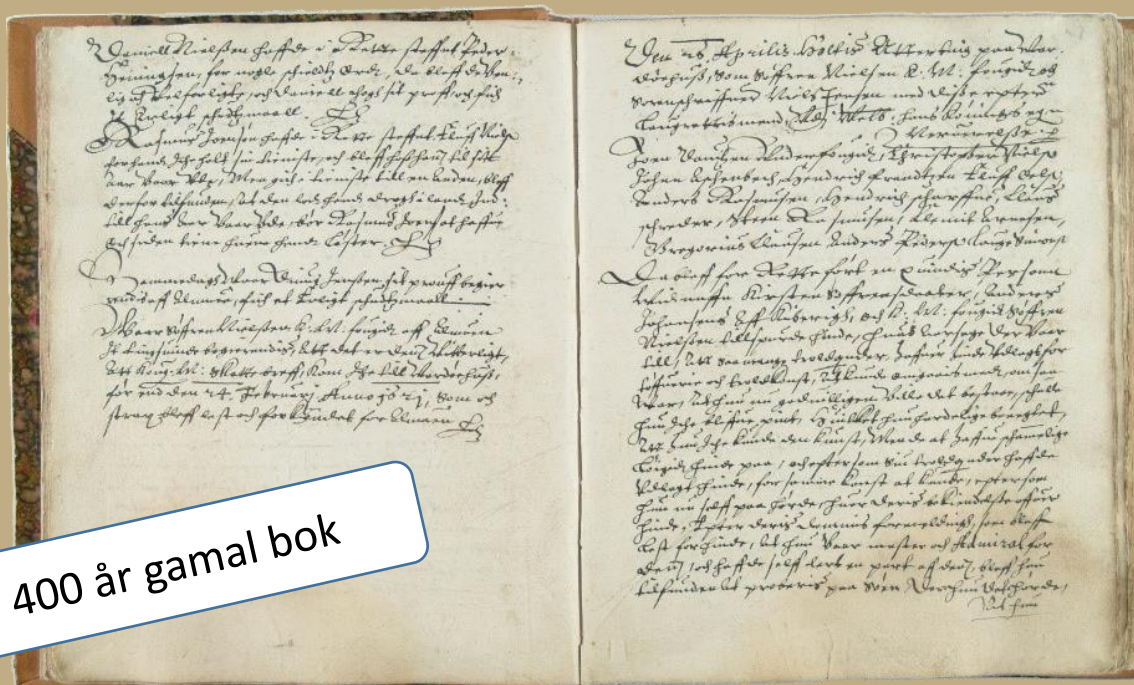
Sidan bøkene er så gamle og skjøre, måtte ho handsame dei svært forsiktig. Ho brukte spesielle kvite hanskar for å ikkje lage flekker på arkane.

Det er ikkje lov å ta med seg bøkene heim og lesa i dei der.

400 år gamal bok

Bøkene har vakker handskriven gotisk tekst.

Statsarkivet i Tromsø, Sorenskrivaren i Finnmark sitt arkiv, løpenr. 6, Rettsprotokoll 1620-1627, foliosider 12b, 27a.

Gotisk skrift

Dei gamle dokumenta er skrivne med ein type bokstavar som heiter gotiske bokstavar. Dei er annleis enn bokstavane vi brukar i dag. Liv Helene måtte difor lære seg å forstå denne skrifta då ho byrja å forske på trolldomsprosessane. Liv Helene omsette dei gotiske bokstavane til vanlege bokstavar, slik at fleire kunne forstå tekstane. Ho brukar både PC og notatbøker ho skriv for hand i, til forskinga si.

Hva har vi lært av denne forskinga?

Liv Helenes forsking har hjelpt oss å forstå ein del av historia vår som er trist og vanskeleg, men viktig å hugse. Ho har skrive om folk som vart urettferdig behandla. Ho gir desse 91 kvinnene respekt og eit namn. Ho samanliknar òg trolldomsprosessane frå fortida med korleis mange kvinner i verda framleis blir urettferdig behandla og ikkje kan bestemme over sitt eige liv.

Tips til unge forskarar

Liv Helene rår deg som vil forske til å vera nysgjerrige og tolmodige. Finn eit spørsmål du er interessert i, og byrj å utforske! Du må hugse at forsking er som å byggja ein stor bygning – det tek tid og krev nøye arbeid. Sjølv om det av og til kan verka utfordrande, er det viktig å ikkje gi opp.

Foto Lars-Åke Andersen

Oppgaver til leseteksten om trolldomsforskaren

1. I kva del av Noreg er Liv Helene vaksen opp?
2. I teksten vert det nemnt ulikt utstyr Liv Helene har brukt for å forska. Skriv ned dei du finn. Samanlikn svaret ditt med ein læreven.
3. Kva er særleg med skrifta i bøkene Liv Helene har forska på?
4. Kvifor trur du desse gamle bøkene vert oppbevart i rom med spesiell luft og lys?
5. Frå kva år stammar rettsprotokollen du ser i teksten?
6. Finn og skriv ned minst 5 nøkkelord frå teksten.
7. Skriv eit kort sammendrag av teksten der du brukar dei nøkkelorda du har valt ut.
8. Kva har Liv Helene forska på?
9. Kva meiner du vi kan lære av arbeidet til Liv Helene?
10. Sjølv om Liv Helene arbeider svært raskt, brukte forskinga hennar 43 år. Kva trur du er årsaka til at ho måtte bruke så lang tid?

Heksebrenning på eit torg i Tyskland

<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=31686>

Kva forskar Liv Helene på?

Kvar sit Liv Helene og forskar?

Trolldomsforsking

Kva slag utstyr måtte Liv Helene bruke for å forske?

Kva fann Liv Helene ut med forskinga si?

Gotisk håndskrift

3

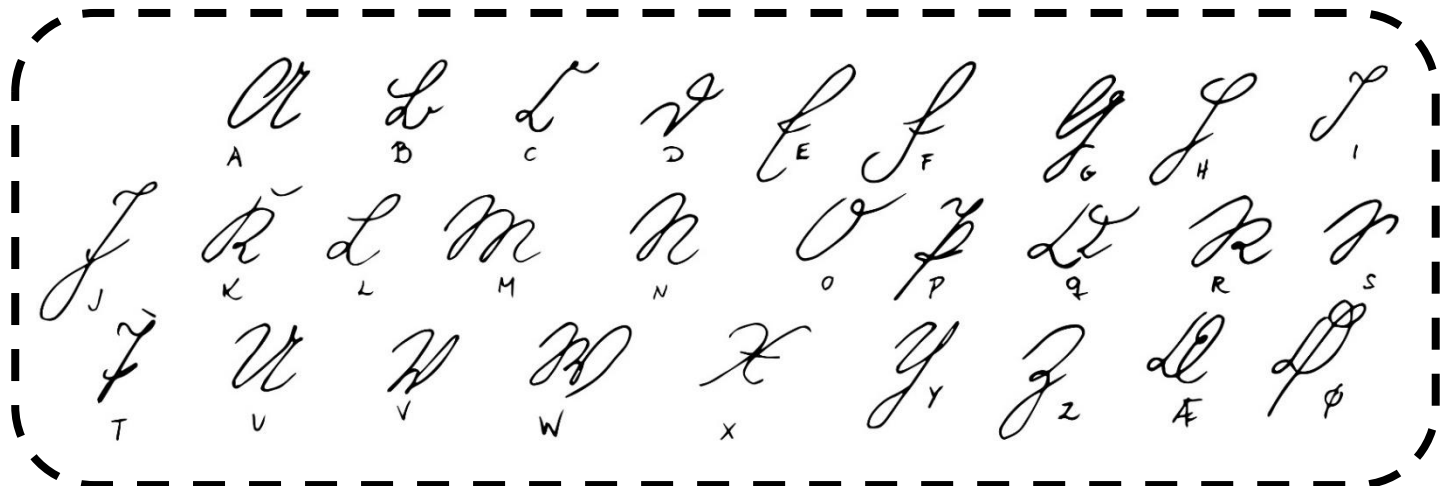
Gotisk skrift kom til Noreg rundt slutten av 1200-talet. Me kallar denne tida for mellomalderen. Gotisk skrift vart stadig meir vanleg i løpet av 1300-talet. Du kan sjå gotisk skrift i gamle bøker og i manuskript.

Den kjende Johann Gutenberg, som fann opp boktrykkarkunsten, brukte gotisk stil i trykka sine.

Mot slutten av 1700-talet og inn i 1800-talet vart gotisk skrift mindre og mindre brukt, delvis på grunn av påverknad frå andre europeiske land. I løpet av 1800-talet vart gotisk skrift bytta ut med latinsk handskrift.

Foto av NYC Wanderer, 2009

Her ser du eit døme på alfabetet i gotisk handskrift.

Oppgave

1) Sjå på dei gotiske bokstavane og skriv namnet ditt med desse bokstavane.

2) Lag eit ord eller ei setning med gotiske bokstavar og få ein lærevenn til å omsette det du har skrive.

LUCIA DAGEN

3

Kvar 13. desember lyser Lucia-feiringa opp den mørkaste tida av året med lys, song og gode lussekattar.

Men veit du kvifor vi feirar Lucia og kva historier som ligg bak denne tradisjonen?

Bli med på ei spennande reise gjennom tid og tradisjonar, frå mørke, kalde nordiske vintrar til Sicilias varme kyst.

Denne særeigne dagen i desember er fylt med historier og skikkar som har overlevd mange hundre år. Frå den skumle Lussi i kalde Noreg til den djerve Sankta Lucia i Italia, pluss litt tysk overtru.

Lat oss fordjupe oss i denne tradisjonen og lære meir om skikkane som har smelta saman til dagens Lucia-feiring 13. desember.

Oppgåve

Frå kva land kjem Lucia-feiringa?

LUCIA DAGEN

3

Kvar 13. desember lyser Lucia-feiringa opp den mørkaste tida av året med lys, song og gode lussekattar.

Men veit du kvifor vi feirar Lucia og kva historier som ligg bak denne tradisjonen?

Bli med på ei spennande reise gjennom tid og tradisjonar, frå mørke, kalde nordiske vintrar til Sicilias varme kyst.

Denne særeigne dagen i desember er fylt med historier og skikkar som har overlevd mange hundre år. Frå den skumle Lussi i kalde Noreg til den djerve Sankta Lucia i Italia, pluss litt tysk overtru.

Lat oss fordjupe oss i denne tradisjonen og lære meir om skikkane som har smelta saman til dagens Lucia-feiring 13. desember.

Oppgåve

Frå kva land kjem Lucia-feiringa?

LUCIA DAGEN

3

Kvar 13. desember lyser Lucia-feiringa opp den mørkaste tida av året med lys, song og gode lussekattar.

Men veit du kvifor vi feirar Lucia og kva historier som ligg bak denne tradisjonen?

Bli med på ei spennande reise gjennom tid og tradisjonar, frå mørke, kalde nordiske vintrar til Sicilias varme kyst.

Denne særeigne dagen i desember er fylt med historier og skikkar som har overlevd mange hundre år. Frå den skumle Lussi i kalde Noreg til den djerve Sankta Lucia i Italia, pluss litt tysk overtru.

Lat oss fordjupe oss i denne tradisjonen og lære meir om skikkane som har smelta saman til dagens Lucia-feiring 13. desember.

Oppgåve

Frå kva land kjem Lucia-feiringa?

Vintersolverv

Før kristendommen vart feiringa av vintersolvervet halden den 13. desember. Denne dagen vart rekna som årets mørkaste dag.

I dag veit vi at vintersolverv er den 21. eller 22. desember.

Natta den 13. desember vart opplevd som skremmande, og det vart sagt at ho kunne sleppe løys andar frå underverda. Folk trudde at ein dør til underverda vart opna på Lucia-dagen, og at spøkelsar kunne passere fritt. Det var farleg for menneske å vere ute denne natta. Dei kunne bli gripe av dei døde. Forskar Liv Helene hugsar godt desse historiene frå barndommen sin. Då vart det sagt at ein denne dagen kunne oppleve at flokkar av døde skapningar steg opp frå kyrkjegarden.

Før brukte vi den julianske kalenderen. No følgjer vi den gregorianske kalenderen. I 1582 vart 10 dagar fjerna frå oktober det året. Folk opplevde at den eine dagen var torsdag 4. oktober 1582, og neste dag var fredag 15. oktober 1582.

Den gregorianske kalenderen har sidan vorte den mest brukte kalenderen i verda.

Oppgåver til vintersolverv

1. Kva var tradisjonen knytt til feiringa av vintersolvervet den 13. desember før kristendommen?
2. Kvifor vart natta den 13. desember opplevd som skremmande?
3. Kva trudde folk tidlegare om Lucia-dagen?
4. Kva minner har Liv Helene frå barndommen sin med Lucia-dagen?
5. Kva endring skjedde i kalenderen i 1582, og kva konsekvenser hadde dette for folk?
6. Kva for ein kalender blir no mest brukt i verda, og kva er namnet på denne kalenderen?

De 4 årstidsskifta

Merkedagar markerer frå gammalt av grunnleggjande endringar som skjer i naturen. Vi har 4 store årstidsskiftningar i året:

- Vintersolverv
- Vårjevndøgn
- Sommersolverv
- Haustjevndøgn

Oppgåve

Finn datoane når desse dagane er i året.

Den magiske natta

Folk trudde òg at dyr hadde evna til å snakke nokre særeigne netter.

Då Liv Helene var barn, fekk ho ikkje gå i fjøset på julafta. I bygda hennar trudde dei at dyra snakka på julafta. Andre stader i Noreg var det natta til 13. desember som var magisk. Folk trudde uansett at slike netter skulle ein halde seg innandørs og ikkje utfordre skjebna.

Her skal du få høre den fortellingen Liv Helene ble fortalt da hun var barn:

«Det var ein gong ei jente som hadde høyrte at dyra i fjøset kunne snakke på julafta. Ho hadde lyst til å høyre kva dei sa. Seint på julafta gjekk ho og sette seg like utanfor fjøset. Då høyrde ho at kua sa til oksen: 'Det sit ei jente utanfor.' Oksen svara: 'I morgon sit ho der blind.' Og neste morgon, då husfolket kom ut på gardsplassen, fann dei jenta som sat på same stad. Ho hadde blitt blind.»

Oppgåver til lesetekst om vintersolverv og den magiske natta.

3

Oppgaver

1. Kva kalender brukar vi i Noreg?
2. Kva trudde folk i eldre tider skjedde om natta den 13. desember?
3. Kvifor trur du Liv Helene fekk høre slike skumle historier?
4. Kva ville du ha gjort om foreldra dine hadde sagt til deg at du ikkje måtte gå ut om natta den 13. desember?
5. Tegn ditt eige spøkelse. Klipp ut spøkelse og heng det i taket.

Lussi Langnatt

3

Lenge før Lucia vart feira i Noreg, var det Lussi som kom den 13. desember. Lussi gjekk rundt og skapte skrekk. Lussi var ikkje pen eller snill. Ho kontrollerte at alt arbeid var ferdig før jul. Ingenting av det arbeidet der ein laga sirkelbevegelsar skulle gjerast etter 13. desember. Spinning, maling, baking og å røre i grytene var frå no av forbode før jul.

Denne kvelden skreiv born "Lussi" med kull på døra. Dette vart gjort for å skremme ho vekk. Det var òg viktig å låse døra for å hindre at andre skumle spøkelsar kom inn i huset. Denne natta var det viktig å halde seg vaken og tenne lys i alle krikar, for å beskytte seg mot mørket. Born måtte ikkje gå ut denne natta. Folk trudde Lussi tok med seg ungar som ikkje heldt seg innandørs.

Lussefeiring har fått sitt eige merke på gamle primstaver. Det er ikkje eit lys, men eit tre eller eit kross.

Men ikke alt var skummelt 13. desember i gamle dager. Denne natta kunne man være så heldig å drømme om den kjæresten man skulle få. Unge jenter satt skoene sine i kors under senga og sa dette verset før de la seg:

*Luseg, Lisseg den fromme
Lat det føre meg kome
Kem si kona eg skal bli,
Kem si seng eg skal reie,
Kem sin duk eg skal breie.*

Oppgaver

- 1) Forklar for en læringsvenn hvem Lussi var.
- 2) Hva trodde folk i gamle dager de måtte gjøre den 13. desember?
- 3) Hva hyggelig kunne man oppleve den 13. desember?
- 4) Kva trur du er grunnen til at Luciamerket på primstaven var eit tre eller eit kross?
- 5) Tegn Lussi slik du tror hun så ut.

Historien om Sankta Lucia frå Italia

Det var ein gong ei jente som heitte Lucia. Mor hennar var veldig sjuk, og Lucia ba til Gud om hjelp. Ho lova at dersom mor hennar vart frisk, skulle ho bruke livet sitt til å hjelpe andre. Som ved eit mirakel vart mora betre!

Lucia var rik, men i staden for berre å tenke på seg sjølv, byrja ho å hjelpe dei som hadde det dårlegare. Om natta, når alt var stilt, smøyg ho seg ut med mat og pengar til dei fattige og dei som sat i fengsel. For å kunne sjå i mørket, laga ho ei lyskrans som ho sette på hovudet. Slik hadde ho hendene fri til å bære maten.

Men i år 303 vart det bestemt at ingen fekk vere kristne lenger, og dei som ikkje høyrde etter, kunne bli sett i fengsel eller verre.

Lucias kjæraste var ikkje snill.

Han ville ha alle pengane hennar og vart veldig sint då ho sa nei. Han fortalte dei strenge myndigheitene at Lucia hjalp dei fattige og at ho var kristen.

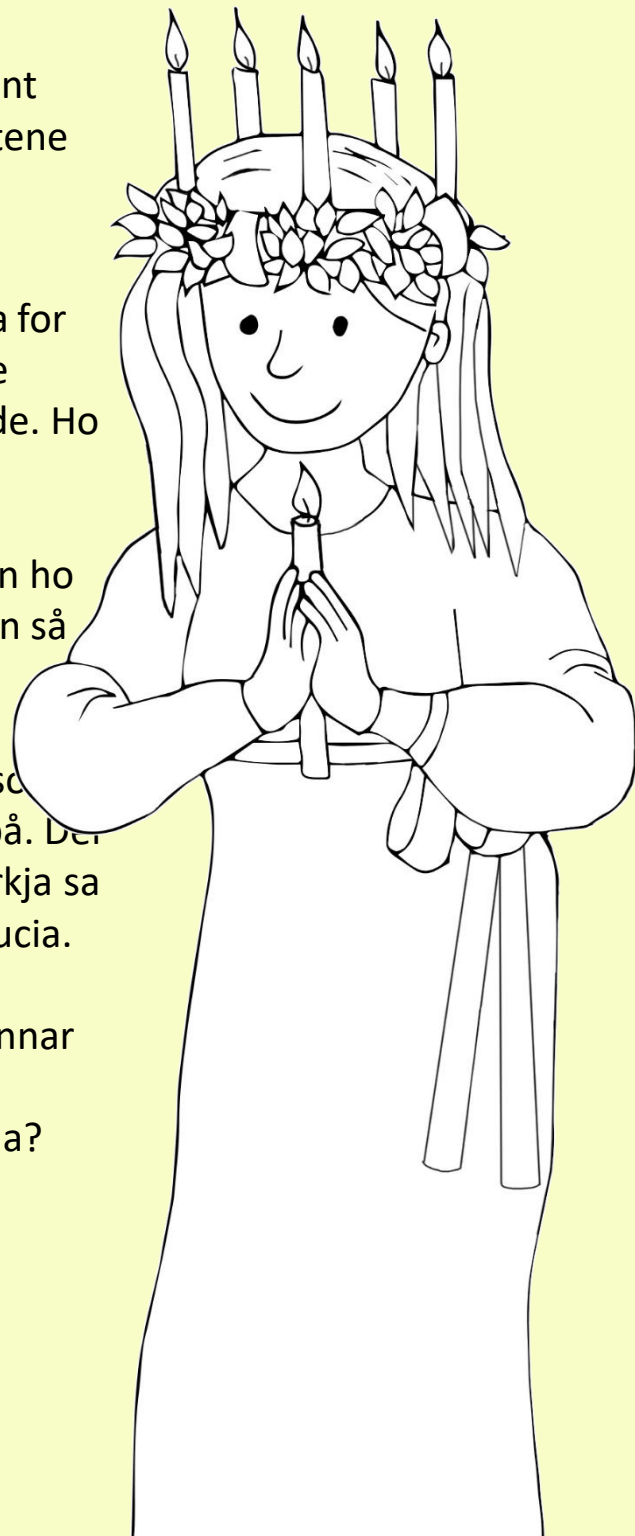
Stakkars Lucia vart teken til byens torg og anklaga for ikkje å følgje keisarens reglar. Dei ville at ho skulle straffast ved å brennast, men noko utruleg skjedde. Ho vart ikkje brend av flammene!

Soldatane prøvde å skade ho på andre måtar, men ho stod like sterk. Til slutt skada ein soldat ho i halsen så ho døydde.

Folk rundt omkring høyrde om den tappe Lucia som hjalp andre og ikkje ville gi opp det ho trudde på. Der byrja å sjå på ho som ei heltinne – ein martyr. Kyrkja sa at ho var ein helgen, og ho fekk namnet Sankta Lucia.

Kvar år den 13. desember minnest vi Lucia for hennar mot og godskap.

Og visste du at ein kan sjå relikviene hennar i Italia?

Oppgåver

1) Kva var grunnen til at Lucia delte ut mat til fattige?

2) Kvifor vart Lucia straffa?

3) Kvifor vert Lucia kalla Sankta Lucia?

4) Kva straff vart Lucia først dømd til?

5) Forklar kva ei relikvie er.

6) Fargelegg illustrasjonen i leseteksten.

Luciafeiring i Sverige

Den eldste Lucia-feiringa i Sverige som ein veit om, kan først tilbake til 1764, då ein prest vitja ein herregard i Västergötland. Her såg han ei kvinne kledd i ein lang kappe og med lys i stakar på begge skuldrene. Dette skildra han i ei bok.

Feiringa av Lucia spredde seg særleg i rike familiar, og det var ein tydeleg kristen feiring knytt til namnet Lucia. Den aukande populariteten frå 1700-talet og utover kan ha å gjere med at kyrkja oppmoda til meir aktiv religiøs praksis.

Folk vart fortalt kor viktig det var å tjene den rette Herren.

Etter dette ser vi fleire skildringar i eldre bøker av skikken med ei 'lussebrud' eller 'Lucia-brud', som bar lys i håret.

Lussebrud

Først på 1900-talet vart Luciadagen til slik vi kjenner ho i dag. I 1927 vart den første offentlege Lucia-feiringa arrangert i Stockholm. Sidan då har ho vorte ei årleg tradisjon. Avisene har gjort feiringa populær, og ho har spreidd seg til heile Sverige. Luciafeiringa har vorte ei av dei mest populære tradisjonane i landet.

Oppgåve

Kor mange år er det mellom 1764 og 1927?

Luciafeiring i Sverige

Den eldste Lucia-feiringa i Sverige som ein veit om, kan først tilbake til 1764, då ein prest vitja ein herregard i Västergötland. Her såg han ei kvinne kledd i ein lang kappe og med lys i stakar på begge skuldrene. Dette skildra han i ei bok.

Feiringa av Lucia spredde seg særleg i rike familiar, og det var ein tydeleg kristen feiring knytt til namnet Lucia. Den aukande populariteten frå 1700-talet og utover kan ha å gjere med at kyrkja oppmoda til meir aktiv religiøs praksis.

Folk vart fortalt kor viktig det var å tjene den rette Herren.

Etter dette ser vi fleire skildringar i eldre bøker av skikken med ei 'lussebrud' eller 'Lucia-brud', som bar lys i håret.

Lussebrud

Først på 1900-talet vart Luciadagen til slik vi kjenner ho i dag. I 1927 vart den første offentlege Lucia-feiringa arrangert i Stockholm. Sidan då har ho vorte ei årleg tradisjon. Avisene har gjort feiringa populær, og ho har spreidd seg til heile Sverige. Luciafeiringa har vorte ei av dei mest populære tradisjonane i landet.

Oppgåve

Kor mange år er det mellom 1764 og 1927?

Luciafeiring i Sverige

Den eldste Lucia-feiringa i Sverige som ein veit om, kan først tilbake til 1764, då ein prest vitja ein herregard i Västergötland. Her såg han ei kvinne kledd i ein lang kappe og med lys i stakar på begge skuldrene. Dette skildra han i ei bok.

Feiringa av Lucia spredde seg særleg i rike familiar, og det var ein tydeleg kristen feiring knytt til namnet Lucia. Den aukande populariteten frå 1700-talet og utover kan ha å gjere med at kyrkja oppmoda til meir aktiv religiøs praksis.

Folk vart fortalt kor viktig det var å tjene den rette Herren.

Etter dette ser vi fleire skildringar i eldre bøker av skikken med ei 'lussebrud' eller 'Lucia-brud', som bar lys i håret.

Lussebrud

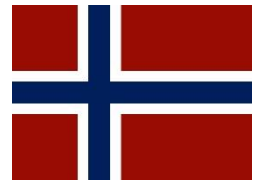
Først på 1900-talet vart Luciadagen til slik vi kjenner ho i dag. I 1927 vart den første offentlege Lucia-feiringa arrangert i Stockholm. Sidan då har ho vorte ei årleg tradisjon. Avisene har gjort feiringa populær, og ho har spreidd seg til heile Sverige. Luciafeiringa har vorte ei av dei mest populære tradisjonane i landet.

Oppgåve

Kor mange år er det mellom 1764 og 1927?

Lucia-dagen i Noreg

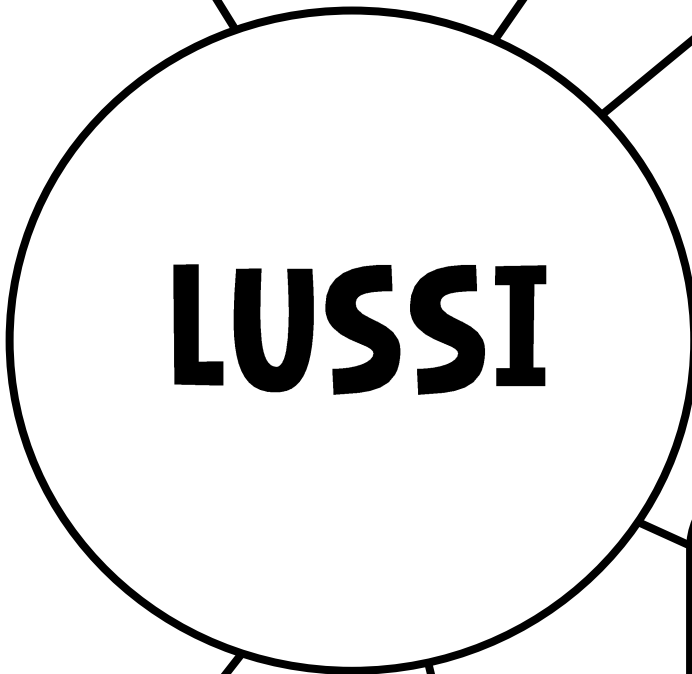
Lucia-feiringa kom til Noreg rundt år 1950. Tradisjonen er sterkt inspirert av det dei gjer i Sverige. Den gamle skikken med Lussi Langnatt forsvann heilt. Lucia-feiringa har sidan vokse i popularitet. Det er særleg på skular og i barnehagar at dei feirer Luciadagen.

På Luciadagen går ei kvitkledde Lucia først i toget med tente lys på hovudet. Ho bringar med seg kaffe og lussekattar tidleg om morgonen den 13. desember. I toget går det òg ternar og stjerneugar. Saman syng dei Santa Lucia-sangen.

Kva veit du om Lussi?

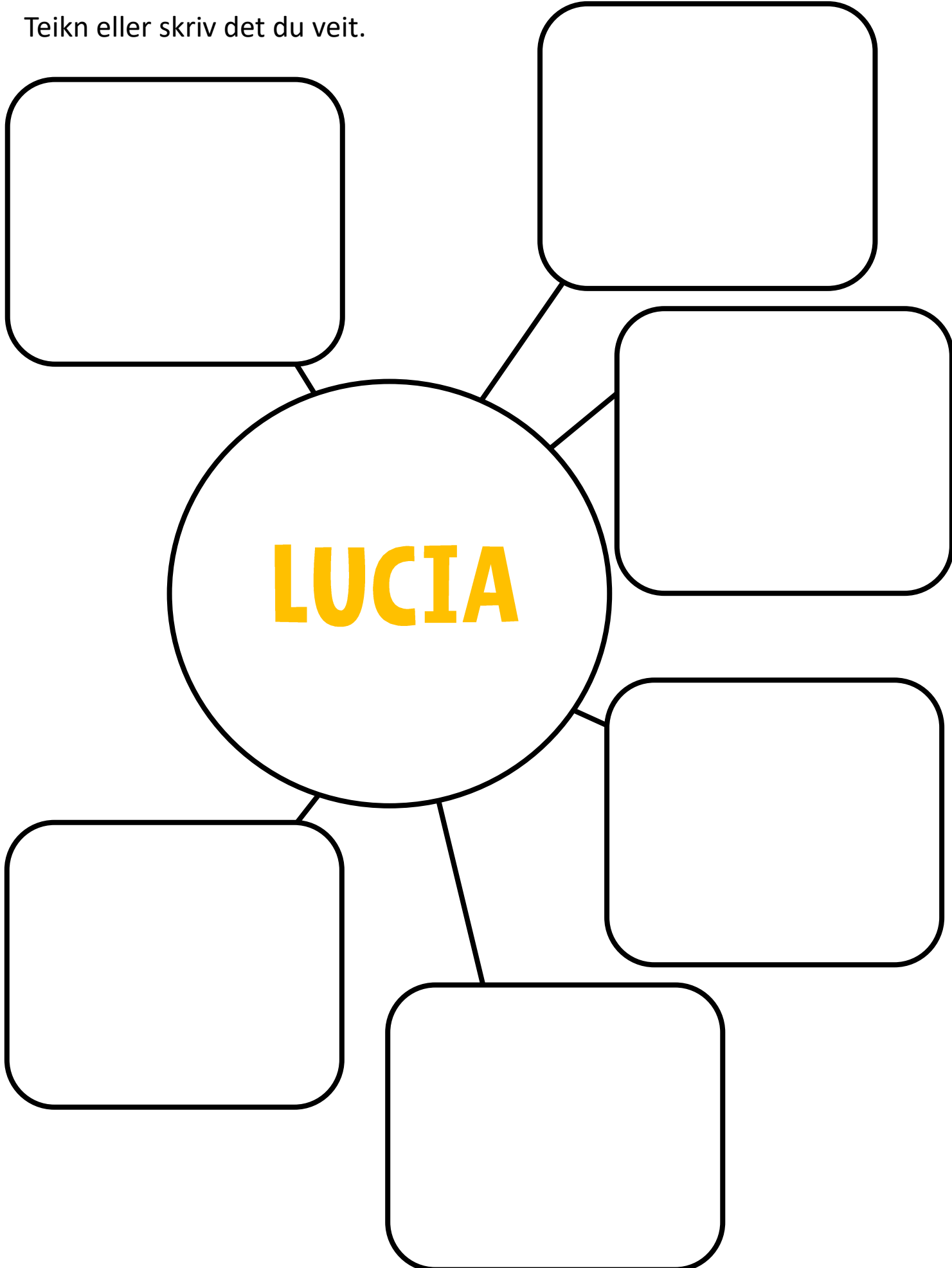
Teikn eller skriv det du veit.

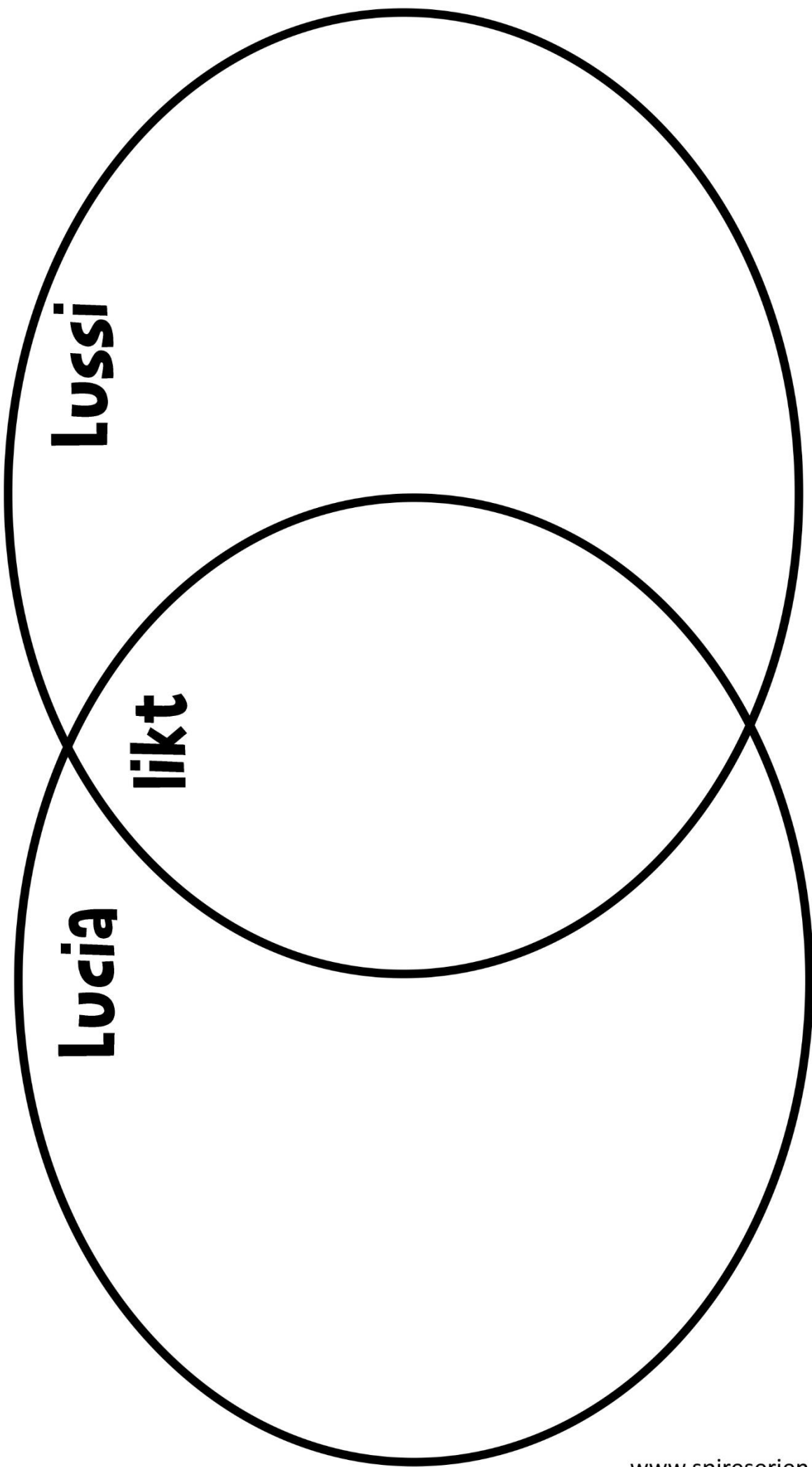
LUSSI

Kva veit du om Lucia?

Teikn eller skriv det du veit.

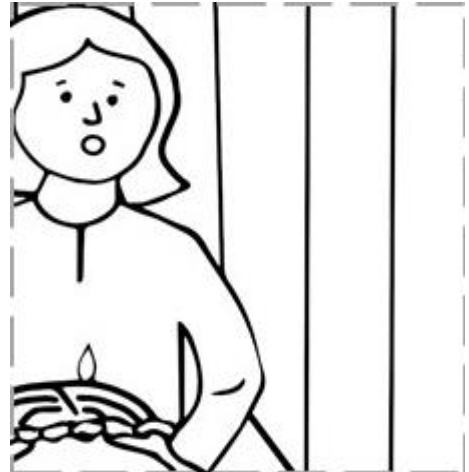
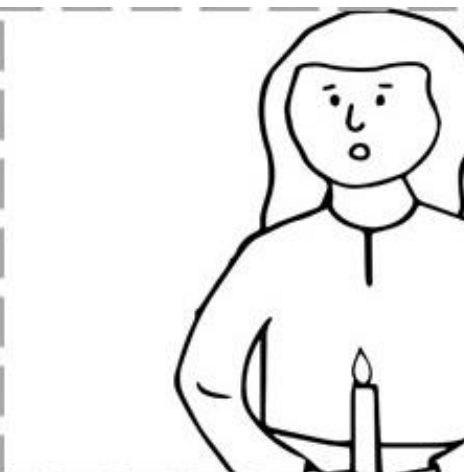
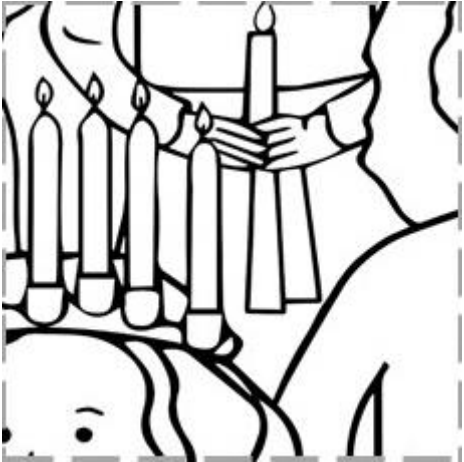
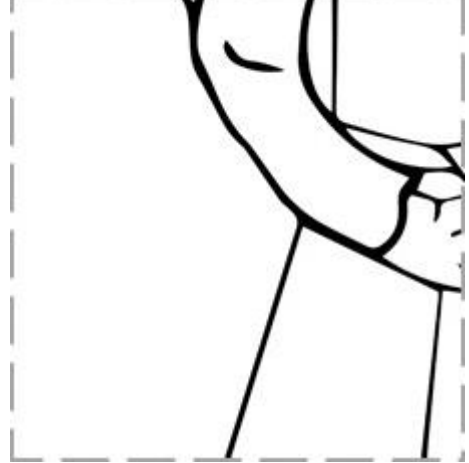
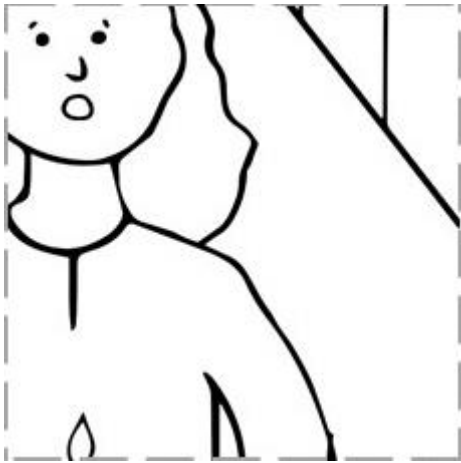
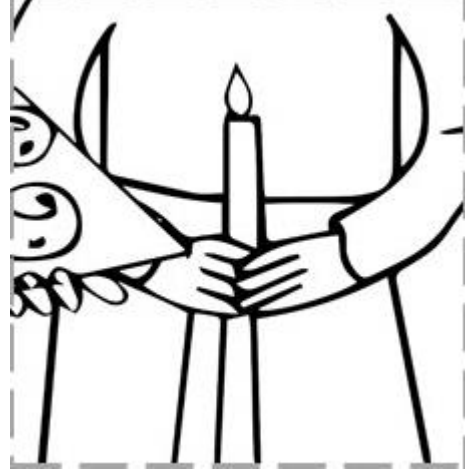

Samanlikn Lucia og Lussi

Puslespel

Klipp ut bitane. Lim dei i rett rekkjefølgje på rutenettet.

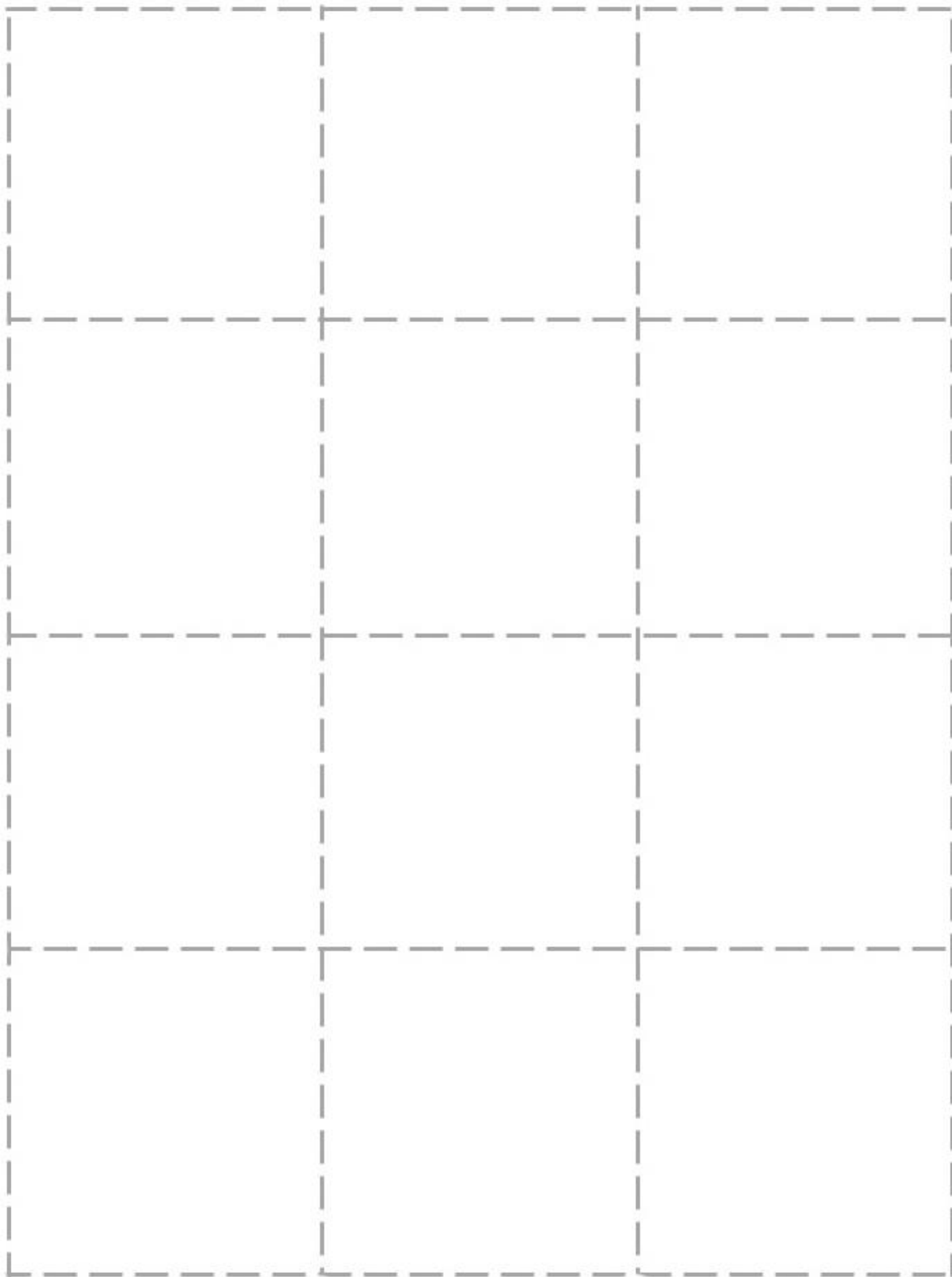
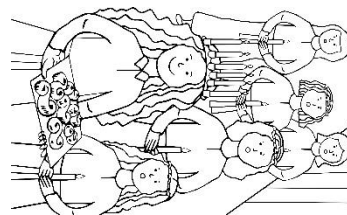

Klipp ut dei 12 bitane.

Du skal pusle bitane saman slik at det blir eit heilt bilete.

Lim bitane på rett plass på dette arket.

Fargelegg teikinga.

Finn orda som er gøymde i tabellen

3

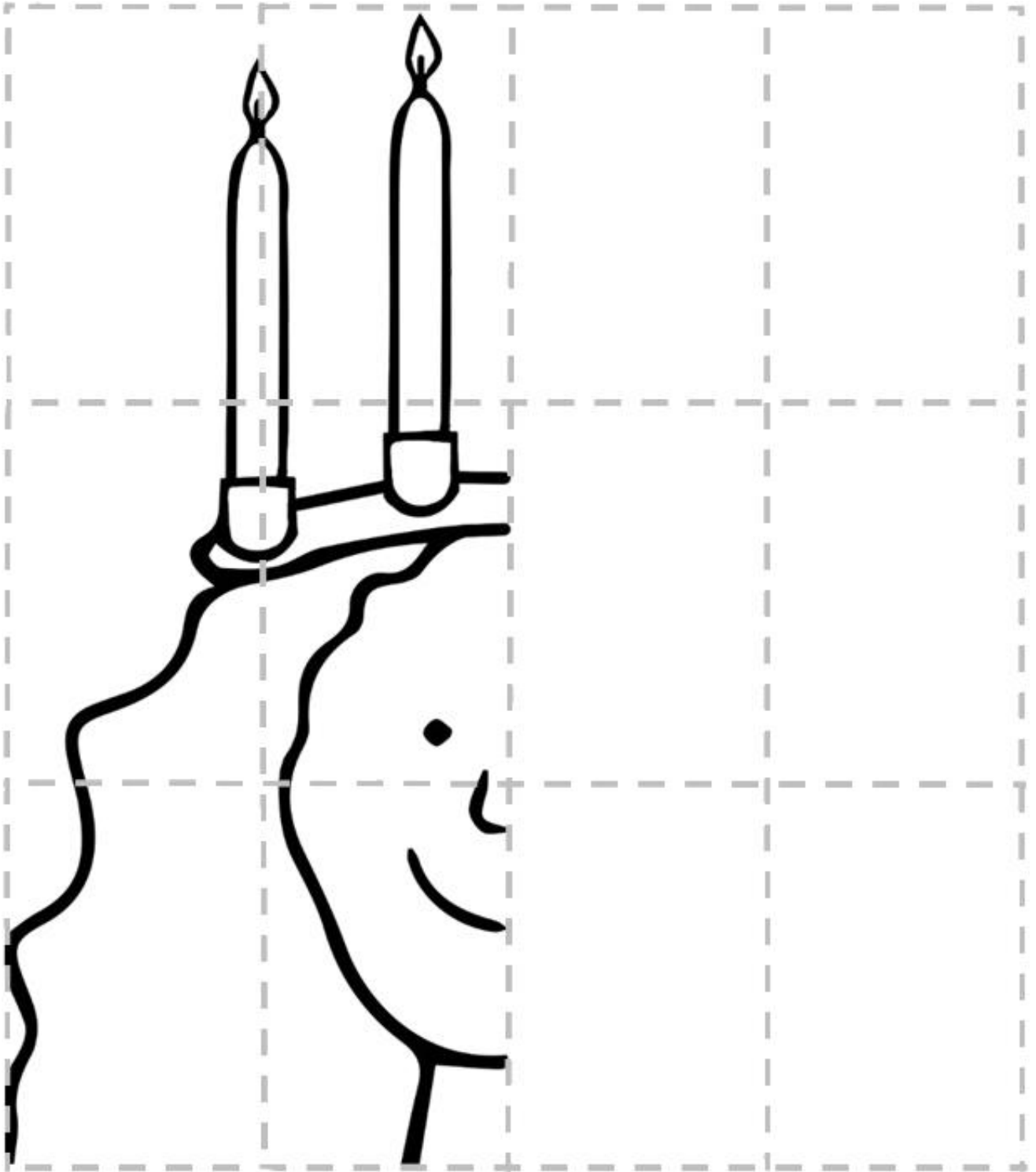
Set ring rundt orda du finn. Orda ligg vassrett, loddrett og på skrå.

A	T	R	E	T	T	A	N	D	E	Z	N
F	H	I	D	J	K	S	E	L	X	Q	P
S	T	J	E	R	N	E	G	U	T	F	Ø
A	W	Y	S	A	V	U	L	S	H	O	P
F	V	H	E	K	I	L	Y	S	O	G	Æ
R	E	T	M	W	M	I	L	E	P	X	N
A	R	T	B	Ø	S	U	R	K	O	P	J
N	R	Y	E	P	Æ	K	R	A	N	S	Å
S	M	Ø	R	K	T	H	E	T	U	J	Ø
C	V	B	K	S	Y	Z	O	T	P	D	M
T	L	U	C	I	A	Y	O	M	W	C	Å
F	R	I	L	U	C	I	A	L	Ø	B	D

Lucia, lys, desember, mørkt, tog, raud
stjernegut, lussekatt, safran, krans, trettande,

Teikn Lucia ferdig

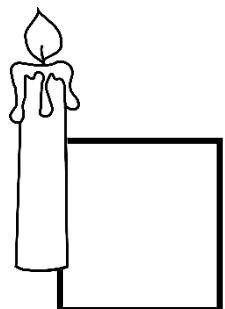
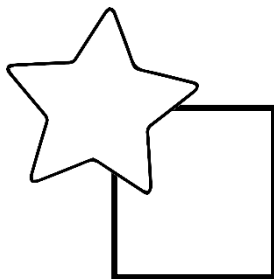
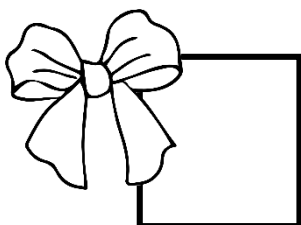
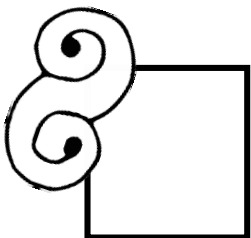
Bruk rutenettet og teikn ei spegling av Luciateikninga.

Kor mange av kvar?

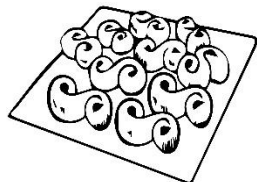
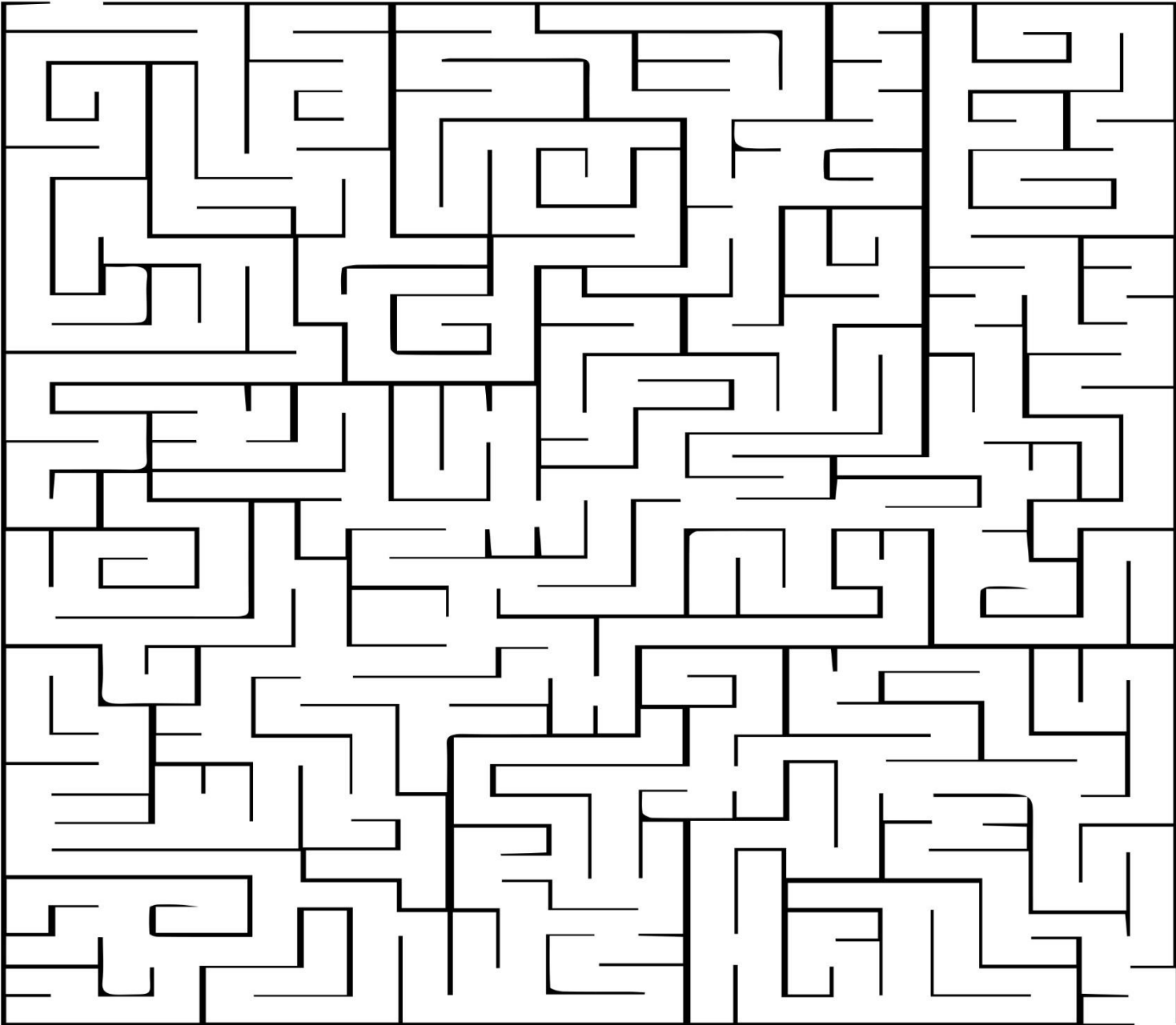

Eg har funne:

Hjelp Lucia med å finne vegen gjennom labyrinten

Bruk blyant og finn vegen mellom Lucia og brettet med lussekattar.

Finn 15 feil

Det er 15 feil på det nedste biletet. Klarar du å finne dei alle?

Dikt om Lucia

Krone på hovudet
med lys som brenn,
hennar bodskap om kjærleik
vi alle kjenn.

Gjennom mørke gangar
med skritt så lett,
ho ber lussekattar
på eit brett.

I desemberkulda,
der alt tykkjest grått,
ho minner oss om det gode
vi har fått.

Oppgåve

Lag ditt eige dikt om Sankta Lucia eller ein av dei andre skikkane som har blitt til dagens Luciafeiring.

Ha framføring for dei andre i klassen.

Rekn ut stykkka

3

Skriv oppgåvene inn i kladdboken di og rekn ut svara.

www.spireserien.no

Songen vi assosierer med Lucia er opphavleg ei napolitansk vise om byen Santa Lucia i Italia. Denne visa vart seinare tilpassa for å passe til dagens Lucia-feiring. Teksten til 'Svart senker natten seg' er skriven av Arvid Rosén og vart utgitt i 1928.

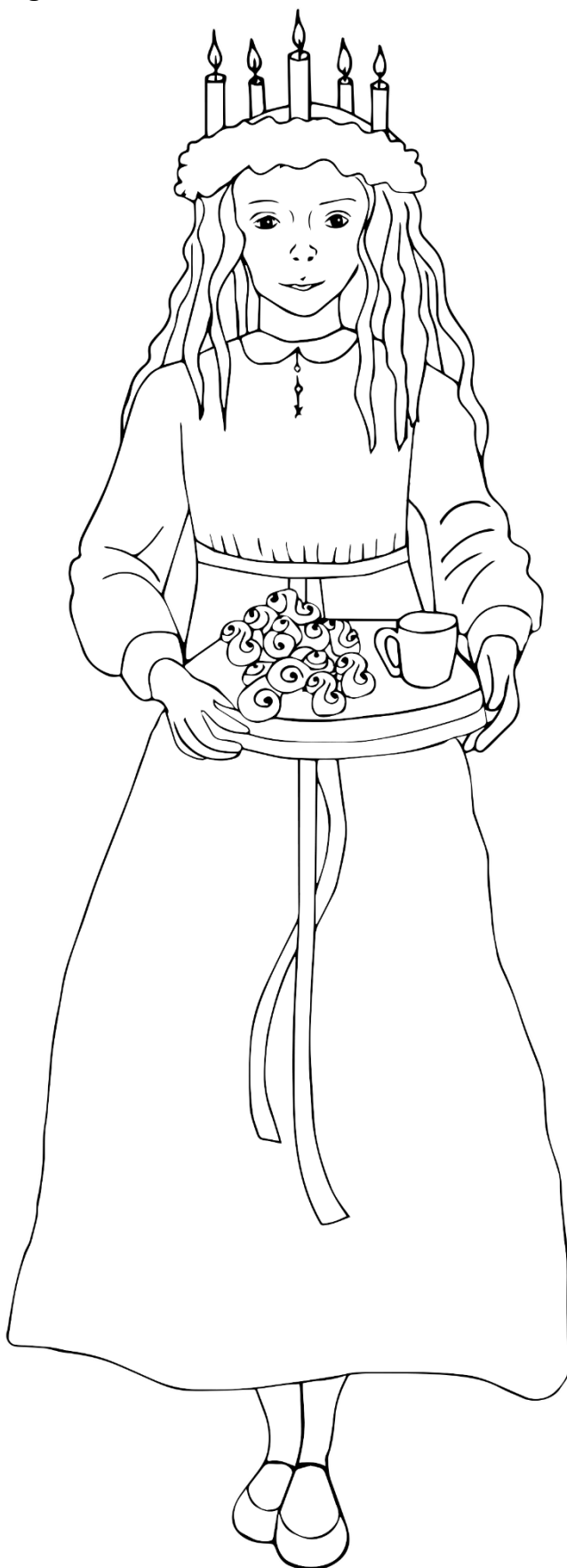
Santa Lucia

Svart senker natta seg
i stall og stover.
Sola har gått si vei,
skuggane truar.
Inn i vårt mørke hus
stig inn med tende lys
Santa Lucia, Santa Lucia.

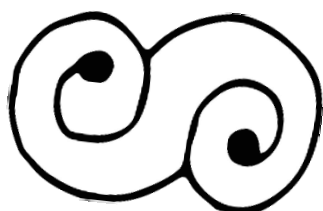
Natta er mørk og stum.
Med eitt det susar
i alle stille rom
som vingar brusar.
Sjå, på vår terskel står
kvitkledd med lys i hår
Santa Lucia, Santa Lucia.

Mørket skal vike snart
frå jordens dalar.
Slik ho eit underfullt
ord til oss talar.
Dagen skal atter ny
stige av raude sky
Santa Lucia, Santa Lucia.

[Santa Lucia på you tube](#)

Lussekattane er egentleg ein tysk tradisjon frå 1600-talet som har blitt inkludert i Luciadagen av svenske. I Tyskland vart det fortalt historier om korleis djevelen forvandla seg til ein katt og banka opp slemme barn, medan Jesus kom og delte ut bollar til snille barn. Ordet "lussekatt" viser til Lucifer (djevelen) og katt. Nemninga "lussekatt" («djevilkatt») hadde opphavleg ikkje noko med Lucia å gjere. Safran, som blir brukt til å farge lussekattane gule, symboliserer lys og sol og passar godt til Luciadagen.

Oppskrift på Lussekatter

Antall ca. 20 stykk

Ingrediensar

5 dl helmelk

1 g safran

½ ts gurkemeie

50 g gjær

13 dl hvetemel

150 g sukker

2 ts kardemomme

½ ts salt

150 g smør

Egg til pensling

Rosinger til pynt

Fremgangsmåte

Ha mel, sukker, gurkemeie, kardemomme, safran og salt i en bakebolle. Rør det godt saman. Halde gjerne tilbake 1 dl mel, som du kan tilsetje seinare om deigen blir for klissete.

Varm forsiktig opp melken til 25-30 °C. Smuldre gjæren i melken, og rør til ho er heilt oppløyst. Om du brukar tørrgjær kan hon tilsetjas i bollen med det tørre.

Ha melkeblandinga i bollen med det tørre, og elt i en maskin i 5-10 minutt på låg hastigheit til deigen samlar seg og slepper bollen litt. Om deigen er veldig klissete, kan du tilsetje resten av melet.

Tilsett romtemperert smør i terningar, og elt i ca. 10 minutt til deigen blir smidig og har ei blank, fin overflate. Er deigen elastisk og smidig er ho klar for heving.

Dekk bakebollen med plastfolie og la deigen heve på eit lunt sted til ho har dobbel storliken. Ca. 1 - 1,5 time.

Ha deigen på benken med litt mel under. Trill ut deigen i tynne pølser. Del opp i passende biter og form til dei karakteristiske S'ane

Pynt med 2 rosiner på kvar bolle. Legg lussekattane på bakepapir på bakebrettet. Etterhev i ca. 20 minutt.

Pensle kvar bolle med egg og steik dei midt i ovnen på 225 °C i 8-10 minutt til dei er lys gylne.

Lag Lucia med garn ③

Du treng

Kvitt eller sort garn til kjolen. 4,5 m pr. dukke.

Ei trekule til hovudet. 25 mm

Litt raudt garn til belte.

Garn til hår. 1,7 m pr dukke.

Grøn piperensar til hovudkrans. 1/3 bit

Måling til å måle augo og munnen.

Saks

Lim

Papplate til å surre garn på. 9 x 12 cm

Lucia

Lussi

Framgangsmåte

1

Mål og klipp til ein papplate. 9 x 12 cm

2

Snurr 30 omgangar med kvitt garn rundt den lengste sida av plata. Dette skal bli kjolen.

3

Ta av kveilen og knyt ein tråd i toppen der hovudet skal vere.

4

Snurr 9 omgangar med kvitt garn rundt kortsida av plata. Dette skal bli armene.

5

Putt armene gjennom kroppen.

6

Tre ei kule inn på toppen. Knyt en raud tråd rundt livet som belte. Klipp opp alle endane på skjørtet.

7

Surr 9 omgangar med gult garn rundt kortsida. Knyt ein tråd i toppen av kveilen. Klipp opp trådane i den eine enden. Dette skal bli hår.

8

Lim håret fast til hovudet. Knyt den øvste tråden saman så ikkje kula fell av. Pynt med ein bit grøn piperensar til ei krans.